

DIAGNOZA SŁUŻĄCA DELIMITACJI OBSZARU ZDEGRADOWANEGO I OBSZARU REWITALIZACJI NA TERENIE GMINY GRODZISKO DOLNE

STRESZCZENIE

Niniejsza diagnoza została sporządzona zgodnie z przepisami ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U.2021 poz. 485), w szczególności z art. 4 ust 1, art. 8 ust 1, art. 9 oraz art. 10. Ustawy. Diagnoza stanowi załącznik do wniosku Wójta Gminy Grodzisko Dolne do Rady Gminy Grodzisko Dolne o wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. Diagnoza - zgodnie z art. 11 ust 2. ustawy - potwierdza spełnienie przez obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji ustawowych przesłanek ich wyznaczenia.

SPIS TREŚCI

Wstęp	2
1. METODOLOGIA OPRACOWANIA DOKUMENTU	3
1.1. Podstawowe Pojęcia.....	3
1.2. Metodologia prac.....	4
1.3. Wyznaczenie obszarów referencyjnych.....	6
2. Diagnoza stanu obecnego.....	7
2.1. Informacje ogólne o gminie Grodzisko Dolne	7
2.2. Obszar Społeczny	9
2.2.1. Demografia.....	9
2.2.2. Pomoc społeczna i wsparcie rodziny	15
2.2.3. Bezrobocie	23
2.2.4. Poziom bezpieczeństwa	27
2.2.5. Poziom edukacji.....	29
2.2.6. Aktywność Obywatelska.....	31
2.3. Obszar Gospodarczy	34
2.3.1. Struktura przedsiębiorstw	34
2.3.2. Poziom przedsiębiorczości mieszkańców	35
2.4. Obszar Środowiskowy.....	37
2.4.1. Uwarunkowania środowiskowe	37
2.4.2. Obszary i obiekty chronione	38
2.4.7. Potencjalne zagrożenia dla środowiska	39
2.5. Obszar Przestrzenno-Funkcjonalny.....	41
2.5.1. Funkcje kulturalne	41
2.5.2. Funkcje rekreacyjne.....	43
2.5.3. Funkcje Społeczne	46
2.5.4. Jakość przestrzeni publicznej.....	47
2.6. Obszar Techniczny	49
2.6.1. Zasoby mieszkaniowe.....	49
2.6.2. Infrastruktura sieciowa.....	51
3. Delimitacja obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji.....	52
3.1. Wskaźniki delimitacyjne	53
3.2. Wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji	54
4. Spis tabel, wykresów, rysunków i map	59

WSTĘP

Rewitalizacja stanowi kompleksowy proces, którego celem jest wyprowadzanie ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, poprzez działania całościowe, integrujące interwencje na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki, skoncentrowane terytorialnie i prowadzone w sposób zaplanowany oraz zintegrowany poprzez programy rewitalizacji. Przez działania całościowe rozumie się wzajemnie powiązane przedsięwzięcia, które obejmują kwestie społeczne oraz gospodarcze lub przestrzenno-funkcjonalne lub techniczne lub środowiskowe. Poprzez prowadzone działania zakłada się optymalne wykorzystanie specyficznych uwarunkowań danego obszaru oraz wzmocnienie jego lokalnych potencjałów. Proces ten stanowi wieloletni okres, prowadzony przez interesariuszy wraz we współpracy ze społecznością lokalną.

Podstawę prawną do sporządzenia Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Grodzisko Dolne na lata 2023-2030 stanowi *Ustawa z dnia 9 października o rewitalizacji* (t.j. Dz.U. 2021 poz. 485).¹ Dla prowadzenia procesu rewitalizacji wymagane są:

- uwzględnienie rewitalizacji, jako istotnego elementu całościowej wizji rozwoju gminy;
- pełna diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru rewitalizacji oraz analizie dotyczących go problemów; diagnoza obejmuje kwestie społeczne oraz gospodarcze lub przestrzenno-funkcjonalne lub środowiskowe;
- ustalenie hierarchii potrzeb w zakresie działań rewitalizacyjnych;
- właściwy dobór narzędzi i interwencji do potrzeb i uwarunkowań danego obszaru;
- zsynchronizowanie działań w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej, środowiskowej;
- koordynacja prowadzonych działań oraz monitorowanie i ewaluacja skuteczności rewitalizacji;
- realizacja wynikającej z art. 5 ust. 1 rozporządzenia ogólnej zasady partnerstwa polegającej na włączeniu partnerów w procesy programowania i realizacji projektów rewitalizacyjnych oraz konsekwentnego, otwartego i trwałego dialogu z tymi podmiotami i grupami, których rezultaty rewitalizacji mają dotyczyć.

Warunkiem podstawowym dla opracowania GPR jest delimitacja obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie gminy. Jest to pierwszy krok prowadzący do podjęcia działań w zakresie rewitalizacji. Warto zaznaczyć, że w przypadku terenów wiejskich z uwagi na drobniejszą skalę osadnictwa, należy dobrać odpowiednie metody diagnozowania i rozwiązywania problemów.

¹ USTAWA z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji - tekst jednolity: Dz.U. 2021 poz. 485.
Źródło: <https://isap.sejm.gov.pl>

Niniejszy dokument ma na celu diagnozę problemów Gminy Grodzisko Dolne występujących w sferze społecznej, gospodarczej, technicznej i przestrzennej oraz stanu środowiska. Diagnoza wskazuje na wieloaspektowy i złożony charakter stwierdzonych zjawisk kryzysowych, na podstawie których dokonano wyodrębniania obszarów (na poziomie sołectw), w odniesieniu do których niezbędna jest kompleksowa interwencja. Zdelimitowany w ten sposób obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji wskazują, gdzie koncentracja problemów jest największa.

1. METODOLOGIA OPRACOWANIA DOKUMENTU

1.1. PODSTAWOWE POJĘCIA

Przedstawione poniżej zestawienie wskazuje definicje najważniejszych pojęć związanych z rewitalizacją. Prawidłowe ich zrozumienie jest podstawą do realnego i skutecznego zaangażowania się w niniejszy proces.

Rewitalizacja - stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji.

Interesariuszami rewitalizacji - możemy nazywać w szczególności:

- 1) mieszkańców obszaru rewitalizacji oraz właściciele, użytkownicy wieczystości nieruchomości i podmioty zarządzające nieruchomościami znajdującymi się na tym obszarze, w tym spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe, społeczne inicjatywy mieszkaniowe i towarzystwa budownictwa społecznego;
- 2) mieszkańców gminy inni niż wymienieni w pkt 1;
- 3) podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność gospodarczą;
- 4) podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność społeczną, w tym organizacje pozarządowe i grupy nieformalne;
- 5) jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne;
- 6) organy władzy publicznej;
- 7) podmioty, inne niż wymienione w pkt 6, realizujące na obszarze rewitalizacji uprawnienia Skarbu Państwa.

Obszar zdegradowany - to obszar na którym zidentyfikowano stan kryzysowy. Obszar zdegradowany może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic pod warunkiem stwierdzenia stanu kryzysowego na każdym z podobszarów.

Obszar rewitalizacji - to obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, na którym, z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego, zamierza się prowadzić rewitalizację. Obszar rewitalizacji nie może być większy niż 20% powierzchni gminy oraz zamieszkały przez więcej niż 30% liczby mieszkańców gminy. Obszar rewitalizacji może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic. Niezamieszkałe tereny przemysłowe, w tym portowe i wydobywcze, tereny powojenne albo pokolejowe, na których występują negatywne zjawiska, mogą wejść w skład obszaru rewitalizacji wyłącznie w przypadku, gdy działania możliwe do przeprowadzenia na tych terenach przyczynią się do przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym.

1.2. METODOLOGIA PRAC

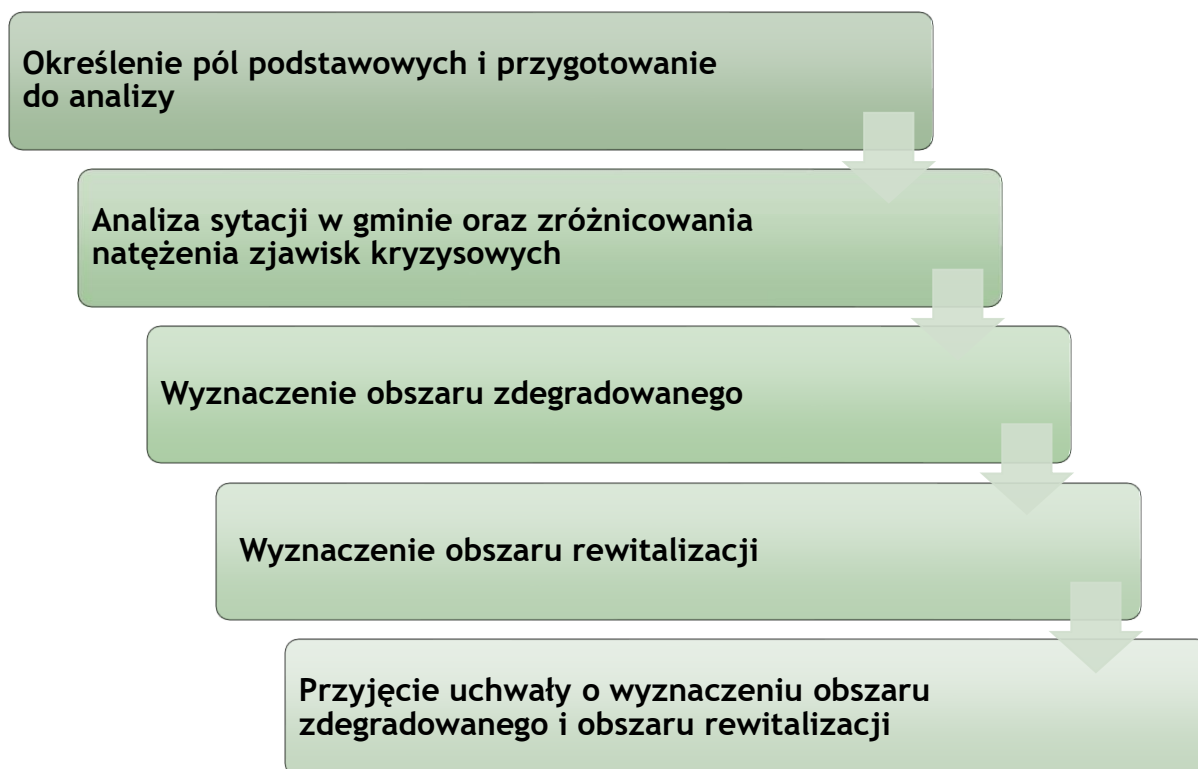
Metodologia opracowania niniejszej diagnozy bazuje na zasadach wskazanych w ustawie o rewitalizacji oraz opracowaniach i wytycznych z zakresu przygotowania gminnych programów rewitalizacji (np. *DELIMITACJA KROK PO KROKU. Metoda wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na potrzeby Gminnych Programów Rewitalizacji, Praca zbiorowa pod redakcją Wojciecha Jarczewskiego oraz Gminny Program Rewitalizacji. Praktyczny poradnik dla mieszkańców i władz lokalnych, Praca zbiorowa pod redakcją Aleksandry Jadach-Sepiolo*).

Dokumentem źródłowym dla programu rewitalizacji jest Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Grodzisko Dolne na lata 2021-2030, opracowywana obligatoryjnie na mocy ustawy o pomocy społecznej, która stanowi: *Do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy opracowanie i realizacja gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka*.

Diagnoza gminy została opracowana z uwzględnieniem problemów zidentyfikowanych w Strategii RPS. W ramach prac nad dokumentem Gminnego Programu Rewitalizacji dokonano analizy wskaźników odpowiednich do zdiagnozowanych w niej problemów w skali sołectw, a następnie uzupełniając je analizą wskaźników gospodarczych, środowiskowych, infrastrukturalnych lub przestrzennych w tej samej skali.

Przedstawiona diagnoza oraz proces delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji spełnia formalne wymagania stawiane przez ustawę, będąc jednocześnie fundamentem i pierwszym krokiem dla opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Grodzisko Dolne na lata 2023-2030. Opracowanie dokumentu opierało się o kilka wskazanych poniżej zasad i składało się z pięciu zasadniczych etapów pozwalających na wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji.

Rysunek 1 - Etapy w procesie wyznaczania obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji

Źródło: Opracowanie własne

Zakres diagnozy służącej delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji został określony wprost w art. 9. ustawie o rewitalizacji. Przedmiotowy artykuł w sposób jednoznaczny wskazuje jakie elementy należy poddać weryfikacji w celu wyznaczenia obszaru rewitalizacji. Zakres niniejszego opracowania obejmuje zagadnienia odnoszące się do pięciu obowiązkowych sfer:

- a) społecznej,
- b) gospodarczej,
- c) środowiskowej,
- d) technicznej,
- e) przestrzenno-funkcjonalnej.

W ramach ww. sfer wykonano szczegółową, wieloaspektową diagnozę obszaru Gminy Grodzisko Dolne pod kątem występowania zjawisk kryzysowych.

Jako obszary zdegradowane uznano te sołectwa, w których stwierdzono gorsze niż średnia w gminie wskaźniki problemów społecznych, współwystępujące z gorszymi wskaźnikami dotyczącymi co najmniej jednego z problemów o charakterze gospodarczym, środowiskowym, infrastrukturalnym lub przestrzennym.

Obszar rewitalizacji ustalono, wybierając z obszarów zdegradowanych te sołectwa, w których występuje najgorsza sytuacja społeczna, na którą nawarstwia się największa liczba innych zdiagnozowanych problemów, przy czym, zgodnie z ustawą o rewitalizacji i zapisów dotyczących wymogu koncentracji przestrzennej, łączna powierzchnia wybranych sołectw nie przekracza 20% powierzchni gminy, a ich ludność nie stanowi więcej niż 30% liczby jej mieszkańców.

Nie należy zapominać również o tym, że niezwykle istotnym elementem procesu rewitalizacji jest włączenie lokalnej społeczności, organizacji pozarządowych oraz innych podmiotów zarówno w sam etap diagnozowania obszaru gminy, jak również późniejszego przygotowania działań rewitalizacyjnych. Takie podejście wpływa na zapewnienie dogłębnej analizy oraz jej trafność, jak również zapewnienie akceptacji planowanych przedsięwzięć. Rewitalizacja stanowi odpowiedź na wieloaspektowy kryzys w konkretnej społeczności zajmującej zdefiniowany obszar. W przypadku prac nad niniejszą diagnozą zwrócono szczególną uwagę na podejście partycypacyjne, tak aby już od pierwszych etapów prac zaangażować społeczność lokalną w realizowany proces.

1.3. WYZNACZENIE OBSZARÓW REFERENCYJNYCH

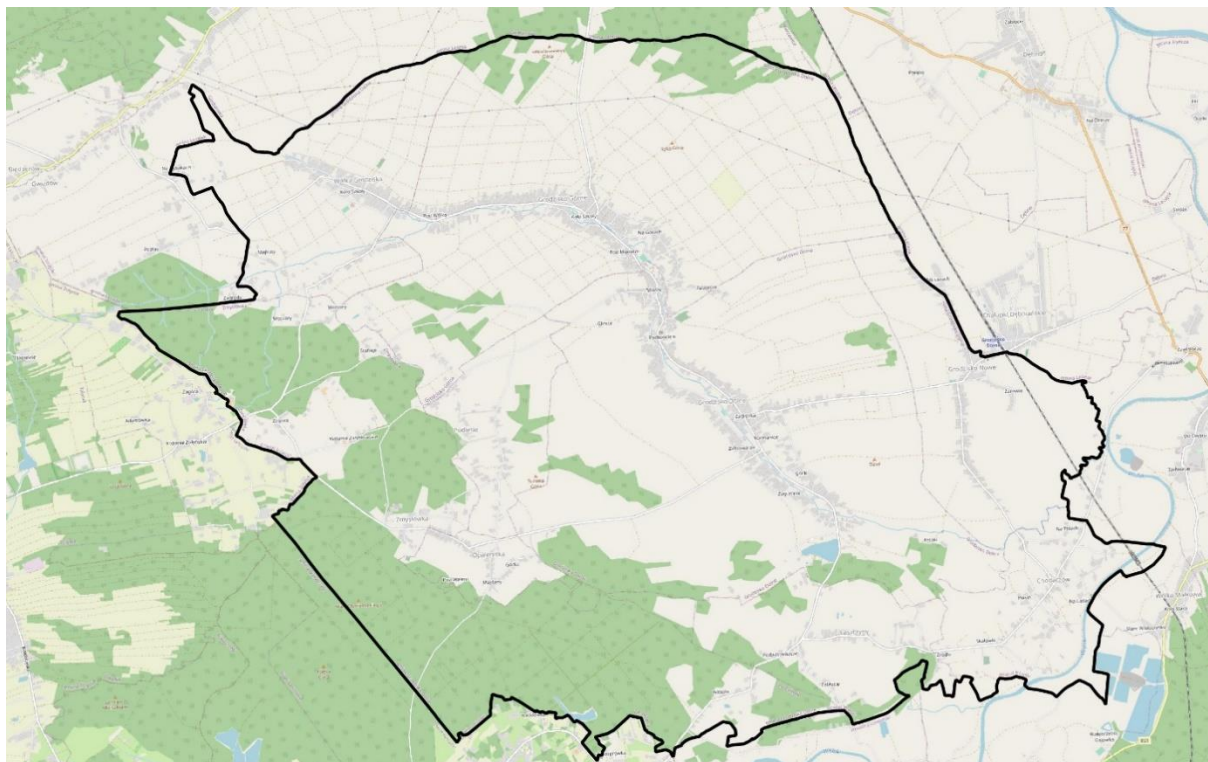
Ustawa o rewitalizacji wymagając wskazania obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, a więc fragmentów obszaru gminy, w których koncentrują się różnego rodzaju negatywne zjawiska, stawia przed gminami nowe zadanie przeanalizowania zróżnicowania zjawisk i procesów zachodzących wewnątrz niej. Przeprowadzenie takiej analizy wymaga określenia pól podstawowych, czyli przestrzennych jednostek, do których odnoszone będą wszystkie zbierane dane i informacje analityczne.

Na potrzeby niniejszego opracowania przyjęto zastosowanie przestrzennych jednostek pseudonaturalnych, których granice nawiązują do różnego rodzaju układów osadniczych oraz granic naturalnych. Analizowanie danych w jednostkach pseudonaturalnych pozwala na uchwycenie problemów i procesów zachodzących w poszczególnych fragmentach gminy (dzielnicach, osiedlach, sołectwach lub innych) intuicyjnie i funkcjonalnie wskazywanych jako pewne najmniejsze, jednolite organizmy osadnicze.

Większość gmin w Polsce podzielona jest na różnego rodzaju, nieposiadające osobowości prawnej, jednostki pomocnicze (sołectwa, dzielnice, osiedla). W gminach wiejskich najczęściej stosowaną jednostką pomocniczą jest sołectwo, którego granica odpowiada obszarom tradycyjnie uznawanym za pojedynczą wieś. W niektórych przypadkach wsie dzielone są na kilka sołectw, bądź w obrębie jednego sołectwa zlokalizowanych jest kilka przysiółków. W miastach jednostkami pomocniczymi są najczęściej dzielnice (rzadziej osiedla), które w mniejszym lub większym stopniu starają się nawiązywać do historycznych i zwyczajowych podziałów przestrzeni. Zaletą istniejących jednostek pomocniczych jest fakt, że zostały w jakiś

sposób wyznaczone. Zazwyczaj ich granice nie są kwestionowane, a lokalne społeczności są do nich przyzwyczajone.

Mapa 1 - Mapa Gminy Grodzisko Dolne

Źródło: opracowanie własne.

Dlatego też, w toku prac podjęto decyzję o wykorzystaniu granic poszczególnych sołectw jako obszarów referencyjnych do analizy i wskazania spośród nich obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji.

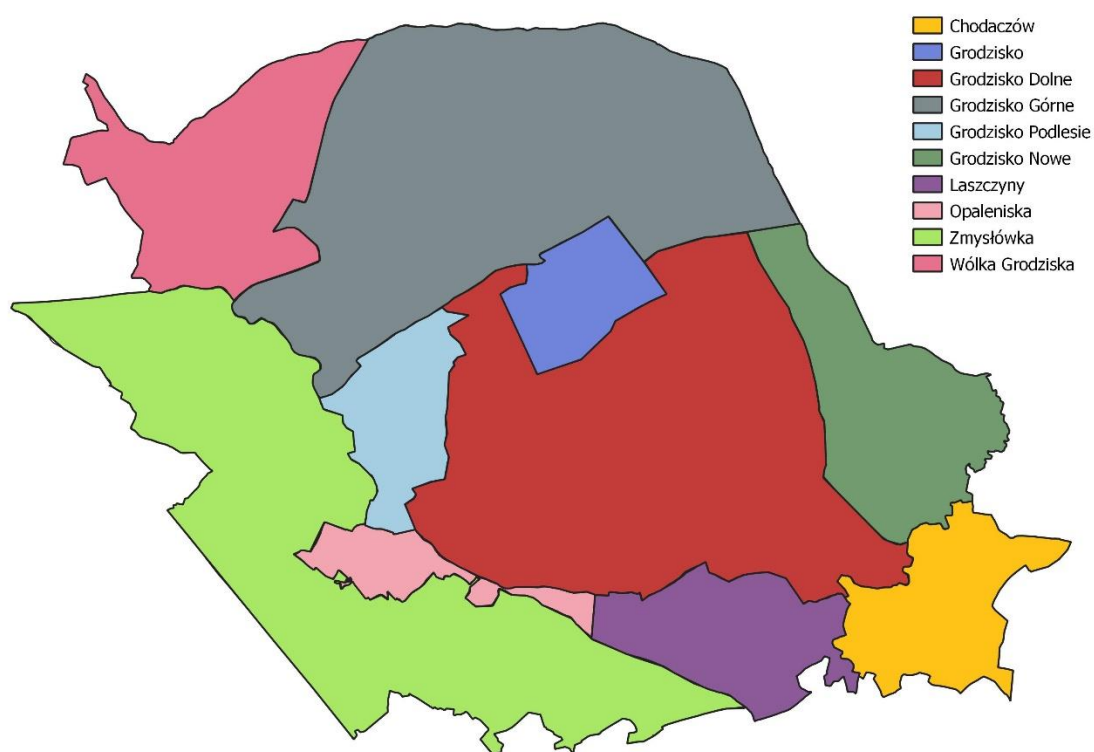
2. DIAGNOZA STANU OBECNEGO

Zgodnie z ustawą o rewitalizacji kryzys w sferze społecznej związany jest z koncentracją negatywnych zjawisk społecznych, szczególnie zaś bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji i kapitału społecznego oraz niskiej aktywności w życiu publicznym i kulturalnym. Diagnoza stanu istniejącego ma na celu zbadanie sytuacji obecnej w zakresie ww. zjawisk występujących w poszczególnych sferach życia.

2.1. INFORMACJE OGÓLNE O GMINIE GRODZISKO DOLNE

Gmina Grodzisko Dolne położona w powiecie leżajskim. Zlokalizowana jest w północno-wschodniej części województwa podkarpackiego. Jest jedną z 114 gmin wiejskich województwa. Powierzchnia gminy wynosi 77,3 km². Na tle 159 gmin województwa podkarpackiego, pod względem obszaru, Gmina Grodzisko Dolne jest gminą średnią. Powierzchnia gminy stanowi około 0,44% powierzchni województwa (jego obszar to 17 844 km²).

Mapa 2 - Mapa Gminy Grodzisko Dolne w podziale na sołectwa

Źródło: opracowanie własne.

Podział administracyjny gminy obejmuje dziesięć sołectw: Chodaczów, Grodzisko (część miejscowości Grodzisko Dolne i Grodzisko Górne), Grodzisko Dolne (część miejscowości Grodzisko Dolne), Grodzisko Górne (część miejscowości Grodzisko Górne), Grodzisko Nowe, Grodzisko Podlesie (wieś Podlesie i część miejscowości Grodzisko Dolne), Laszczyny, Opaleniska, Wólka Grodziska, Zmysłówka.

Największymi miejscowościami są wsie Grodzisko Dolne i Grodzisko Górne, które razem z Wólką Grodziską stanowią zwarty kompleks zabudowy skupiający ponad 2/3 mieszkańców gminy. W centrum tego kompleksu mają siedzibę władze gminne i instytucje administracyjne. Z racji swego położenia geograficznego Gmina Grodzisko Dolne graniczy z:

- Gminą Żółnia od strony zachodniej (powiat łańcucki),
- Gminą Białobrzegi od strony południowo - zachodniej (powiat łańcucki),
- Gminą Tryńcza od strony południowo - wschodniej (powiat przeworski),
- Gminą Leżajsk od strony północnej (powiat leżajski).

Z uwagi na strukturę agrarną Gmina Grodzisko Dolne jest gminą typowo rolniczą. Zdecydowaną większość jej powierzchni zajmują indywidualne gospodarstwa rolne. Gmina należy do obszarów o niskim poziomie zanieczyszczenia środowiska. Tereny gminy posiadają również wysokie walory przyrodniczo-

krajobrazowe z potencjałem do rozwoju turystyki. Na terenie gminy znajduje się zbiornik wodny „Czyste” o powierzchni ok. 8,05 ha.

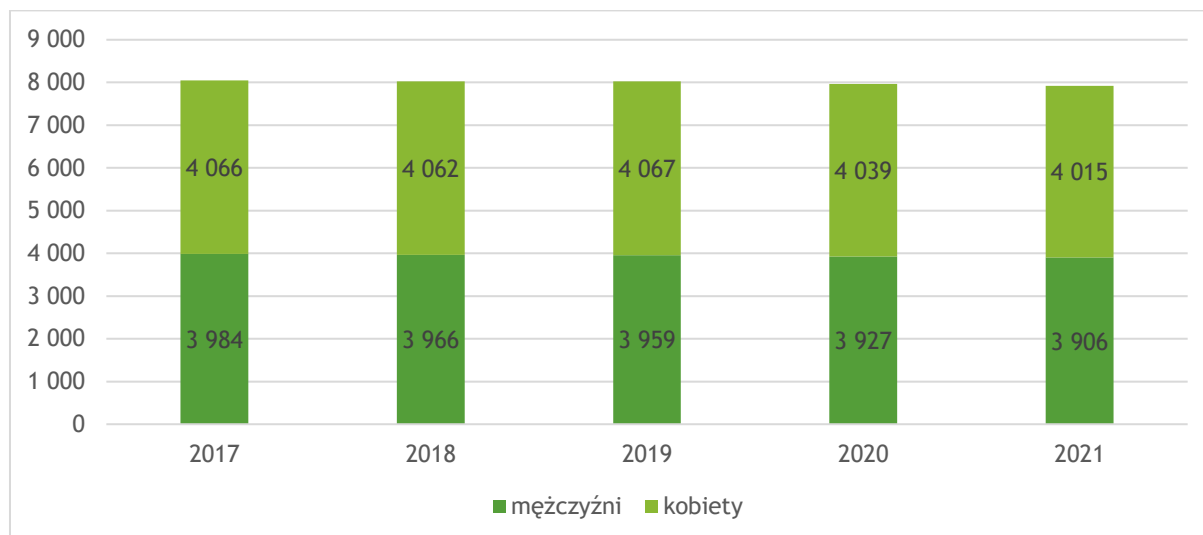
2.2. OBSZAR SPOŁECZNY

Diagnoza obszaru społecznego stanowi najistotniejszy element mający wpływ na wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. Ma ona na celu zidentyfikowanie terytoriów znajdujących się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, wysokiej liczby mieszkańców będących osobami ze szczególnymi potrzebami, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym.

2.2.1. DEMOGRAFIA

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, liczba ludności w Gminie Grodzisko Dolne na przestrzeni lat 2017-2021 regularnie się zmniejsza. Łączna liczba ludności w gminie zmniejszyła się z poziomu 8 050 w roku 2017, do poziomu 7 921 w roku 2021. Należy również zaznaczyć, że zarówno liczba kobiet jak i liczba mężczyzn na przestrzeni wskazanego okresu zmieniła się na niekorzyść Gminy Grodzisko Dolne. Wyludnianie się gminy z pewnością jest negatywnym zjawiskiem demograficznym, mogącym powodować liczne problemy społeczne, gospodarcze oraz przestrzenne.

Wykres 1 - Liczba kobiet i mężczyzn na terenie Gminy Grodzisko Dolne w latach 2017-2021

Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych

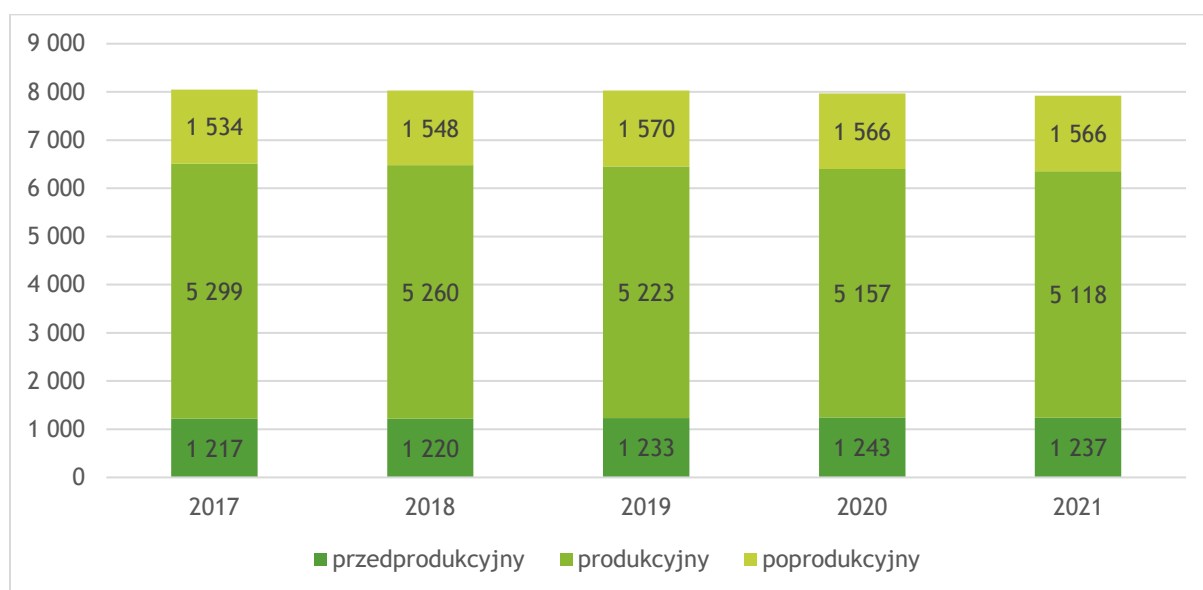
Powyższe dane wskazują również, że na terenie gminy liczba kobiet jest zauważalnie wyższa, niż liczba mężczyzn. Współczynnik feminizacji od kilku lat utrzymuje się na względnie stałym poziomie i wynosi 103. Oznacza to, że na 100 mężczyzn w Gminie Grodzisko Dolne przypadają 103 kobiety.

Gmina Grodzisko Dolne jest również obszarem o niższym poziomie gęstości zaludnienia od średniej wojewódzkiej i wynosi 101,59 osób na kilometr kwadratowy, podczas gdy wskaźnik ten dla powiatu i województwa wynosi ok. 119 osób/km². Należy zwrócić uwagę, iż niski poziom gęstości zaludnienia jest czynnikiem utrudniającym realizację polityki przestrzennej oraz inwestycji infrastrukturalnych. Gmina Grodzisko Dolne jest równocześnie jedną z mniejszych gmin powiatu leżajskiego.

Bardzo istotnym czynnikiem opisującym strukturę ludności w Gminie Grodzisko Dolne jest również liczba osób w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym. Chociaż osoby w wieku produkcyjnym są najliczniejszą grupą, to jednak ich liczba stale maleje. Na przełomie lat 2017-2021 liczba osób w wieku produkcyjnym zmniejszyła się z poziomu 5299 do poziomu 5118. W tym samym czasie odnotowano jednak stosunkowo niewielki wzrost liczby osób w wieku przedprodukcyjnym tj. z poziomu 1217 w roku 2017 do poziomu 1237 w roku 2021. Zupełnie odwrotną tendencję wykazuje natomiast grupa osób w wieku poprodukcyjnym. Tutaj możemy zauważyć wzrost z poziomu 1534 w 2017 r. do poziomu 1566 w roku 2020.

Analizując sytuację demograficzną w gminie, warto podkreślić iż w liczbach bezwzględnych liczba dzieci i młodzieży jest mniejsza niż osób starszych, których udział w populacji mieszkańców gminy systematycznie rośnie. Na tej podstawie przypuszczać należy, że w niedługim czasie gmina zmagać się będzie z postępującym procesem starzenia się społeczności lokalnej, co już jest obserwowane w niektórych miejscowościach w gminie.

Wykres 2 - Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w latach 2016-2020

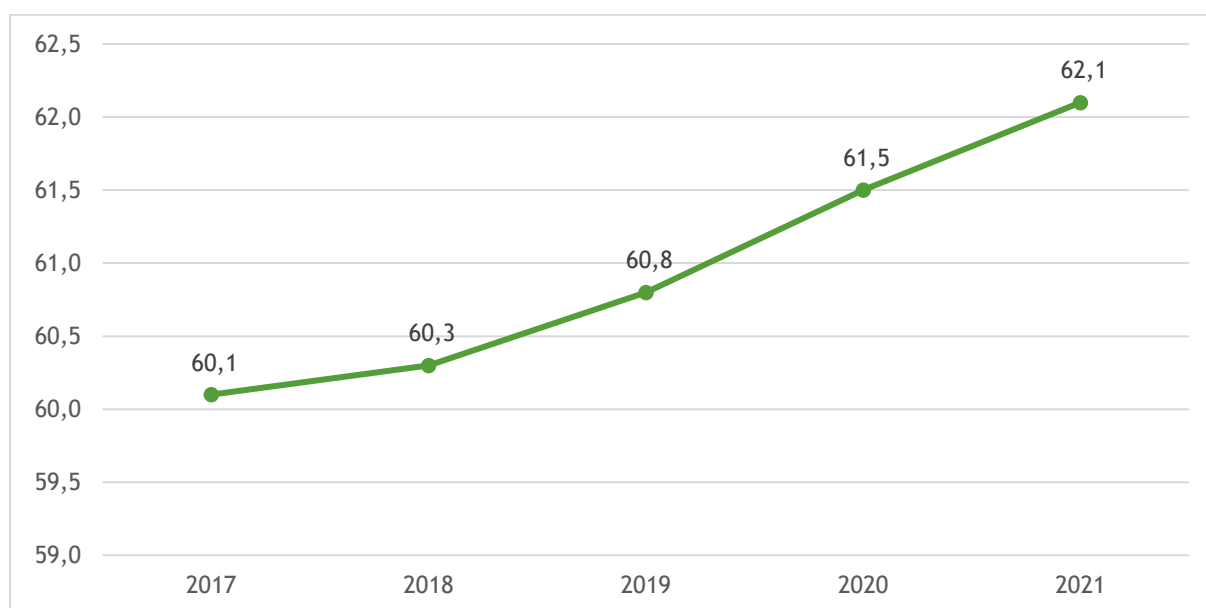

Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych

Jednym z najważniejszych czynników pozwalających oszacować przyszły potencjał gospodarczy terenu jest również porównanie liczby osób w wieku produkcyjnym do liczby osób w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym. Wysoki udział osób w wieku produkcyjnym świadczy o dużych możliwościach w zakresie zatrudnienia, co sprzyja rozwojowi przedsiębiorczości. Jako że to właśnie ta grupa jest głównym wytwórcą dóbr i dochodów przekłada się to bezpośrednio na rozwój danego obszaru.

Po zsumowaniu liczby osób w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym (tzw. osoby w wieku nieprodukcyjnym) oraz porównaniu ich z liczbą w wieku produkcyjnym otrzymamy tzw. wskaźnik obciążenia demograficznego. Wskazuje on liczbę osób, które znajdują się „na utrzymaniu” osób będących w szczycie aktywności społecznej i gospodarczej. Wskaźnik ten przedstawia się dla gminy niekorzystnie. Należy pamiętać, że przede wszystkim ma na to wpływ zmniejszający się udział w ludności wieku przedprodukcyjnym, a zwiększający się udział ludności w wieku poprodukcyjnym.

Wykres 3 - Wskaźnik obciążenia demograficznego

Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych

Systematyczne postępowanie zjawiska starzenia się wymaga podjęcia z wyprzedzeniem, działań zmierzających do stworzenia nowoczesnego systemu polityki społecznej ukierunkowanej na zaspokajanie specyficznych potrzeb osób starszych. Starzenie się i starość jawią się jednym z kluczowych problemów społecznych, zarówno w aspekcie ekonomicznym, medycznym, jak i etycznym.

Problem starzenia się lokalnej społeczności staje się nowym wyzwaniem dla pomocy społecznej. Należy przy tym pamiętać, że w najbliższej perspektywie będziemy mieć do czynienia z 2. grupami seniorów - młodszą (do 79 lat) i starszą (80 lat i więcej). Istnieje więc potrzeba podjęcia działań adresowanych do obu grup -

prewencyjnych, zapobiegających chorobom i niepełności, umożliwiających podnoszenie jakości życia i wykorzystanie potencjału młodszych oraz opiekuńczych wobec starszych.

W Gminie Grodzisko Dolne do najistotniejszych problemów dotyczących seniorów zalicza się: niski standard życia, utrudniony dostęp do świadczeń zdrowotnych, w tym do specjalistycznej opieki zdrowotnej, samotność, zanik więzi społecznych oraz niski stopień aktywności osób w wieku 75+.

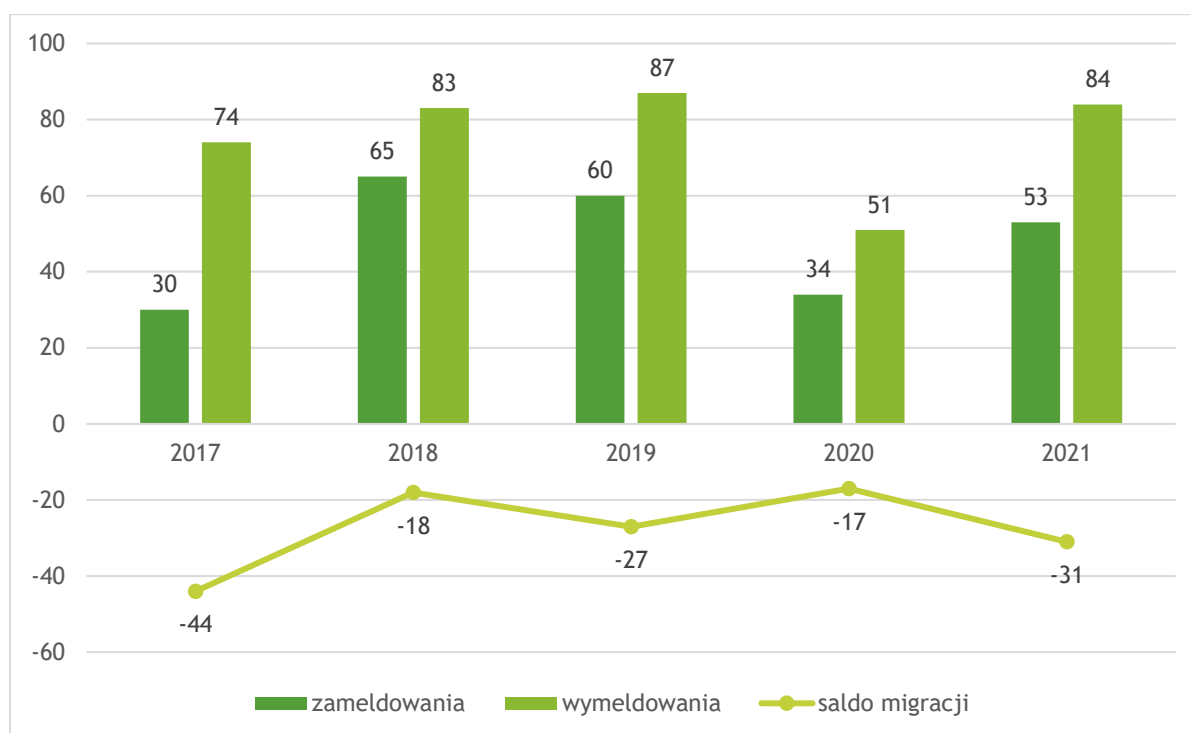
Wykres 4 - Przyrost naturalny na 1000 ludności w gminie Grodzisko Dolne w latach 2017-2021

Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych

Jednym z ważniejszych czynników wpływającym na zmiany liczby ludności jest przyrost naturalny. Na przestrzeni lat 2017-2021 ulegał on znaczącym wahaniom. W roku 2017 był na poziomie nieznacznie dodatnim. Jednak w roku 2018 odnotowano ujemny przyrost naturalny o wartości -1,49 w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Kolejny rok przyniósł ponownie wartość dodatnią. Natomiast dwa ostatnie lata wskazują na znaczące wartości ujemne. Taki stan rzeczy jest spowodowany przede wszystkim przez nagły wzrost liczby zgonów. Jednakże zaznaczyć należy, że przyrost naturalny na poziomie notowanym w latach ubiegłych również świadczy o niekorzystnej sytuacji w zakresie analizowanego wskaźnika. Istnieje ryzyko, że nie zapewni on zastępowalności pokoleń.

Wykres 5 - Saldo migracji w gminie Grodzisko Dolne w latach 2017-2021

Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych

Procesy demograficzne mają znaczący wpływ na rozwój Gminy Grodzisko Dolne. Należy jednak zaznaczyć, że na wzrost rozwoju naturalnego ludności w dużej mierze mają wpływ czynniki zewnętrzne, takie jak np. proces falowania niżów i wyżów demograficznych, ogólna sytuacja gospodarczo-społeczna kraju, prawne uregulowania i wsparcie prorodzinne, czy wreszcie zmiany zachowań prokreacyjnych młodego pokolenia.

Kolejny element wpływający na ludność obszaru to saldo migracji. Procesy migracyjne odgrywają decydującą rolę nie tylko w zakresie ogólnej liczby mieszkańców, lecz również wpływają na przemiany struktury wiekowej ludności. Migracje ludności to przemieszczenia ludności związane ze zmianą stałego lub czasowego miejsca zamieszkania połączone z przekroczeniem granicy jednostki administracyjnej podziału terytorialnego kraju (migracje wewnętrzne) lub granicy państwa (migracje zagraniczne). Na przestrzeni lat 2017-2021 saldo migracji w Gminie Grodzisko Dolne utrzymuje się na poziomie ujemnym. Przyjmując jednocześnie wartości w sposób sinusoidalny. Najniższą wartość tj. -41 osiągnęło w 2017 r. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że przebieg procesów migracyjnych zależy również od możliwości zatrudnienia, rozwoju lokalnego i warunków życia na danym obszarze. Na zmniejszenie odpływu migracyjnego ludności będzie miał przede wszystkim wzrost potencjału gospodarczego, a także podniesienie poziomu zamieszkiwania i warunków życia. Działania rewitalizacyjne na terenie gminy z pewnością będą miały pozytywny wpływ na migracje ludności.

W celu określenia konkretnych problemów w obszarze społecznym związanych z demografią analizie poddano również wskaźniki delimitacyjne określone na poziomie poszczególnych sołectw wchodzących w skład Gminy Grodzisko Dolne.

Pierwszy ze wskaźników delimitacyjnych dotyczy procentowego spadku liczby ludności na przestrzeni okresu 2016-2021. Średnia wartość niniejszego wskaźnika dla Gminy Grodzisko Dolne wynosi -2,57%. Należy zauważyć, że na terenie gminy znajduje się kilka sołectw, które w badanym okresie zwiększyły liczbę ludności. Możemy wśród nich wymienić m.in. Chodaczów, Grodzisko Podlesie oraz Laszczyny. Do sołectw, w których najmocniej zaznaczył się problem wyludniania się obszaru należy zaliczyć np. Zmysłówkę, Wólkę Grodziską oraz Opaleniska.

Co równie istotne, aż 7 spośród 10 sołectw zmaga się ze zmniejszającą się liczbą ludności, z czego w 5 sołectwach problem ten występuje na poziomie powyżej średniej wskazanej dla Gminy Grodzisko Dolne.

Tabela 1 - Procentowy spadek liczby ludności w sołectwach Gminy Grodzisko Dolne

Lp.	Sołectwo	Liczba ludności 2016	Liczba ludności 2021	Wartość wskaźnika
1.	Chodaczów	553	568	2,71%
2.	Grodzisko	826	798	-3,39%
3.	Grodzisko Dolne	1705	1678	-1,58%
4.	Grodzisko Górne	1910	1862	-2,51%
5.	Grodzisko Nowe	813	772	-5,04%
6.	Grodzisko Podlesie	337	345	2,37%
7.	Laszczyny	420	435	3,57%
8.	Opaleniska	276	260	-5,80%
9.	Wólka Grodziska	778	729	-6,30%
10.	Zmysłówka	604	564	-6,62%
ŚREDNIA				-2,57%

Źródło: Urząd Gminy Grodzisko Dolne

Drugi ze wskaźników delimitacyjnych obrazuje współczynnik obciążenia osobami w wieku poprodukcyjnym. Wskaźnik ten obrazuje niekorzystny trend demograficzny i świadczy o występowaniu problemu starzenia się społeczeństwa. Diagnoza ogólna realizowana na terenie całej gminy wskazuje, że jest to zjawisko postępujące i będzie przybierać na sile.

Taki stan rzeczy generuje szereg innych problemów (m.in. zmniejszanie zasobu siły roboczej, osłabienie lokalnego kapitału ludzkiego). Przedmiotowe zjawisko ma również skutki ekonomiczne. Może znacząco wpływać na system finansów publicznych gminy np. poprzez wzrost kosztów opieki zdrowotnej i opieki nad ludźmi starszymi.

Tabela 2 - Procent osób w wieku poprodukcyjnym w sołectwach Gminy Grodzisko Dolne

Lp.	Sołectwo	Liczba ludności 2021	Liczba ludności w wieku poprodukcyjnym	Wartość wskaźnika
1.	Chodaczów	568	199	35,04%
2.	Grodzisko	798	188	23,56%
3.	Grodzisko Dolne	1678	341	20,32%
4.	Grodzisko Górne	1862	364	19,55%
5.	Grodzisko Nowe	772	168	21,76%
6.	Grodzisko Podlesie	345	77	22,32%
7.	Laszczyń	435	60	13,79%
8.	Opaleniska	260	67	25,77%
9.	Wólka Grodziska	729	146	20,03%
10.	Zmysłówka	564	125	22,16%
ŚREDNIA				22,43%

Źródło: Urząd Gminy Grodzisko Dolne

Na podstawie danych dostarczonych przez Urząd Gminy Grodzisko Dolne określono procent osób w wieku poprodukcyjnym w poszczególnych sołectwach. Średnia wartość wskaźnika dla Gminy Grodzisko Dolne wynosi 22,43%. Najniższe wartości, świadczące o stosunkowo niskim udziale osób w wieku poprodukcyjnym w ogóle społeczeństwa odnotowano w sołectwach: Laszczyń i Grodzisko Górne. Należy zaznaczyć, że aż 7 z 10 sołectw odnotowuje wartości poniżej średniej. Wartości najwyższe wskazujące na występowanie problemu związanego z wysokim obciążeniem demograficznym możemy zauważyć w sołectwach: Chodaczów, Opaleniska, Grodzisko. To w właśnie w nich nasilenie problemu jest najwyższe.

2.2.2. POMOC SPOŁECZNA I WSPARCIE RODZINY

Pomocy społecznej udziela się osobom i rodzinom w szczególności z powodu: ubóstwa, sieroctwa, bezdomności, bezrobocia, niepełnosprawności, długotrwałej lub ciężkiej choroby, przemocy w rodzinie, potrzeby ochrony ofiar handlu ludźmi, potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności, bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego - zwłaszcza w rodzinach niepełnych i wielodzietnych, braku umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej całodobowe placówki opiekuńczo-wychowawcze, trudności w integracji cudzoziemców, którzy uzyskali w RP status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą, trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, alkoholizmowi lub narkomanii, zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej oraz klęski żywiołowej lub ekologicznej.

Pomoc społeczna jest jedną z wielu dziedzin współtworzących rzeczywistość społeczną. Jest działalnością instytucji państwowych i społecznych, która umożliwia i ułatwia zaspokojenie podstawowych potrzeb osobom i rodzinom niezdolnym do uczynienia tego samodzielnie. Dla pomocy społecznej problemy rodzin są istotnym

sygnałem do pojęcia działań, ponieważ w przypadku niedostosowania społecznego, choroby i problemów, gdy człowiek nie daje sobie rady, konieczne jest udzielenie mu pomocy z zewnątrz. Pomoc społeczna może polegać w szczególności na:

- przyznawaniu i wypłacaniu świadczeń,
- pracy socjalnej,
- prowadzeniu i rozwoju niezbędnej infrastruktury socjalnej,
- analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej,
- realizacji zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych,
- rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb.

W Gminie Grodzisko Dolne zadania z zakresu pomocy społecznej i wspierania rodziny wykonuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Grodzisku Dolnym. Podejmuje on działania m.in. na podstawie następujących przepisów prawa: ustawa o pomocy społecznej, ustawa o świadczeniach rodzinnych, ustawa o pomocy osobom uprawnionym do alimentów, ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, ustawa o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, ustawa o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów, ustawa o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci, ustawa o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin.

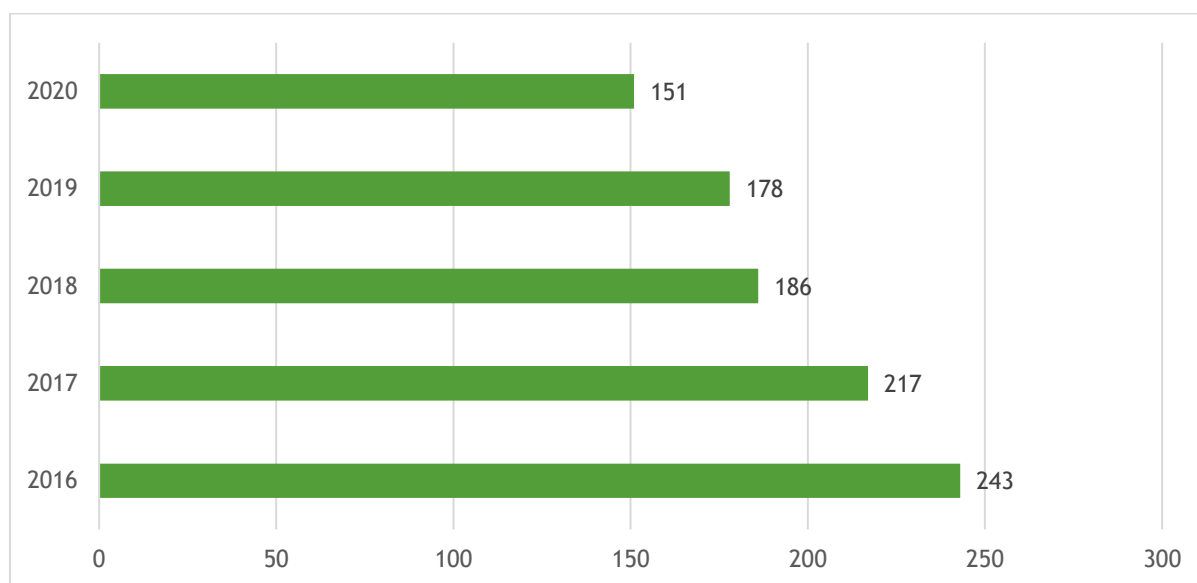
Wybrane świadczenia z pomocy społecznej realizowane przez Gminy Ośrodek Pomocy Społecznej w Grodzisku Dolnym:

- świadczenie pieniężne na zakup posiłku lub żywności w ramach wieloletniego programu „Posiłek w szkole i w domu”,
- pomoc rzeczowa, głównie w postaci posiłku dla dzieci i młodzieży (w roku 2020 z programu skorzystało 106 osób, a łączna kwota świadczenia wyniosła 34 819 zł),
- zasiłek okresowy ze względu na długotrwałą chorobę, niepełnosprawność, bezrobocie,
- zasiłek celowy w celu zaspokojenia niezbędnej potrzeby bytowej,
- specjalny zasiłek celowy przyznawany w szczególnie uzasadnionych przypadkach osobie albo rodzinie o dochodach przekraczających kryterium dochodowe,
- zasiłek stały - przysługujący pełnoletniej osobie samotnie gospodarującej, niezdolnej do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnej do pracy, jeżeli jej dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej; pełnoletniej osobie pozostającej w rodzinie, niezdolnej do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnej do pracy, jeżeli jej dochód, jak również dochód

na osobę w rodzinie są niższe od kryterium dochodowego na osobę w rodzinie,

- ubezpieczenie zdrowotne dla osoby pobierającej zasiłek stały z pomocy społecznej niepodlegające obowiązkowi ubezpieczenia zdrowotnego z innego tytułu,
- usługi opiekuńcze, w tym specjalistyczne usługi opiekuńcze,
- sąsiedzkie usługi opiekuńcze realizowane w ramach proj. „Aktywny Senior II”,
- praca socjalna,
- interwencja kryzysowa.

Wykres 6 - Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej Gminie Grodzisko Dolne w latach 2016-2020

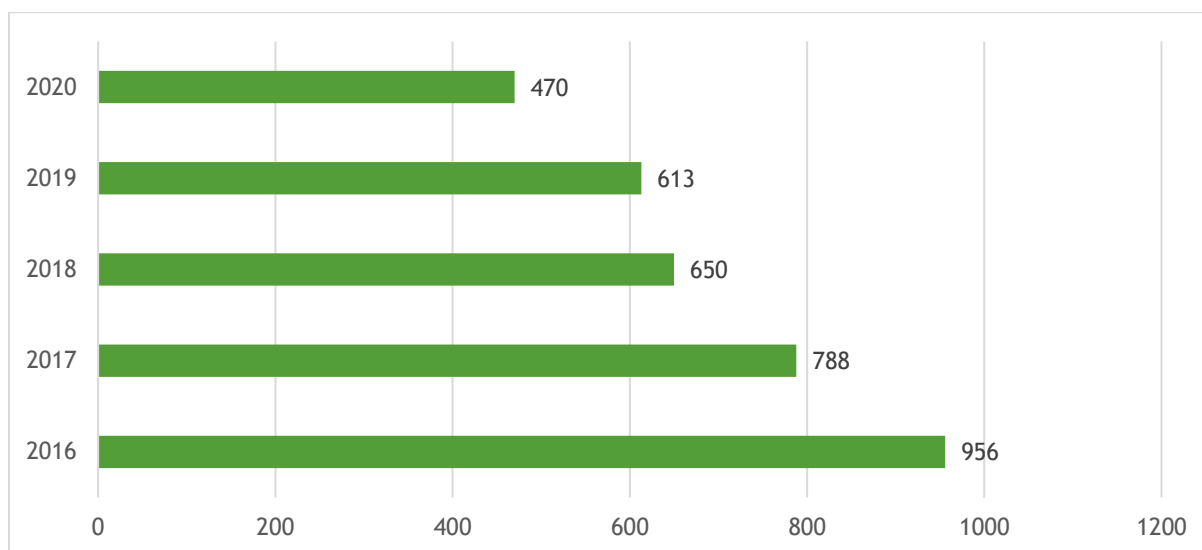

Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych

Jak widać na powyższym wykresie, liczba gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej gminie Grodzisko Dolne w latach 2016-2020 systematycznie spada. W 2016 roku aż 243 gospodarstwa korzystały z tego typu pomocy i wsparcia, natomiast w roku 2020 liczba ta spadła do poziomu 151, czyli o 37,86%.

Uszczegółowieniem informacji w zakresie beneficjentów pomocy społecznej poza liczbą rodzin z niej korzystających może być również liczba osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na terenie Gminy Grodzisko Dolne. Wartości wskaźnika na przełomie lat 2016-2020 układają się tutaj analogicznie do powyższego wykresu. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej ulega stałemu zmniejszeniu. W 2016 było to 956 osób, natomiast w 2020 r. już tylko 470.

Wykres 7 - Liczba osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na terenie Gminy Grodzisko Dolne

Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych

Znaczącym elementem wsparcia społecznego są również zasiłki rodzinne na dzieci. Mają one na celu częściowe pokrycie wydatków na utrzymanie dziecka. Prawo do zasiłku rodzinnego i dodatków do tego zasiłku przysługuje:

- 1) rodzicom, jednemu z rodziców albo opiekunowi prawnemu dziecka;
- 2) opiekunowi faktycznemu dziecka (osoba faktycznie opiekującą się dzieckiem, jeżeli wystąpiła z wnioskiem do sądu rodzinnego o przysposobienie dziecka);
- 3) osobie uczącej się (osoba pełnoletnia ucząca się, niepozostająca na utrzymaniu rodziców w związku z ich śmiercią lub w związku z ustaleniem wyrokiem sądowym lub ugodą sądową prawa do alimentów z ich strony).

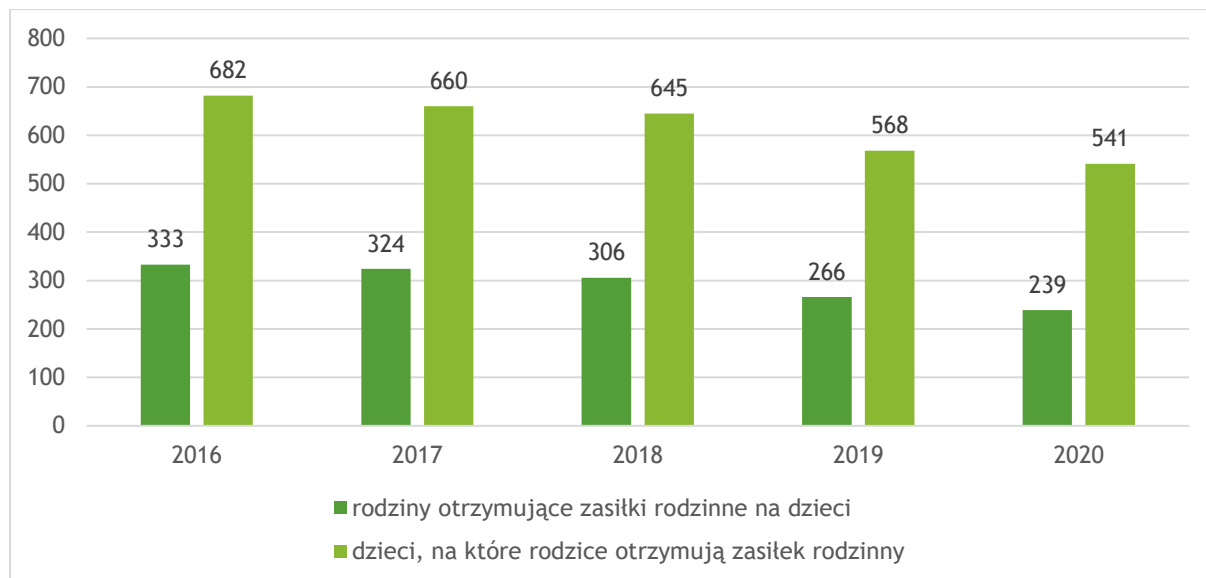
Przyznanie prawa do zasiłku rodzinnego uzależnione jest m.in. od spełnienia kryterium dochodowego. Zasiłek rodzinny przysługuje, jeżeli przeciętny miesięczny dochód rodziny w przeliczeniu na osobę albo dochód osoby uczącej się nie przekracza kwoty 674,00 zł.

Natomiast w przypadku gdy członkiem rodziny jest dziecko legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o umiarkowanym albo o znacznym stopniu niepełnosprawności, zasiłek rodzinny przysługuje, jeżeli przeciętny miesięczny dochód rodziny w przeliczeniu na jedną osobę albo dochód osoby uczącej się nie przekracza kwoty 764,00 zł.

Uzupełnieniem informacji w zakresie wsparcia rodziny w Gminie Grodzisko Dolne mogą być również wartości wydatków poniesionych na świadczenia wychowawcze. W ramach programu „Rodzina 500+” rodzinom z dziećmi na utrzymaniu przysługuje świadczenie wychowawcze w wysokości 500 zł na każde

dziecko w wieku do ukończenia 18 roku życia. Od 1 lipca 2019 r. świadczenie wychowawcze ma charakter powszechny i przysługuje niezależnie od poziomu dochodu rodziny.

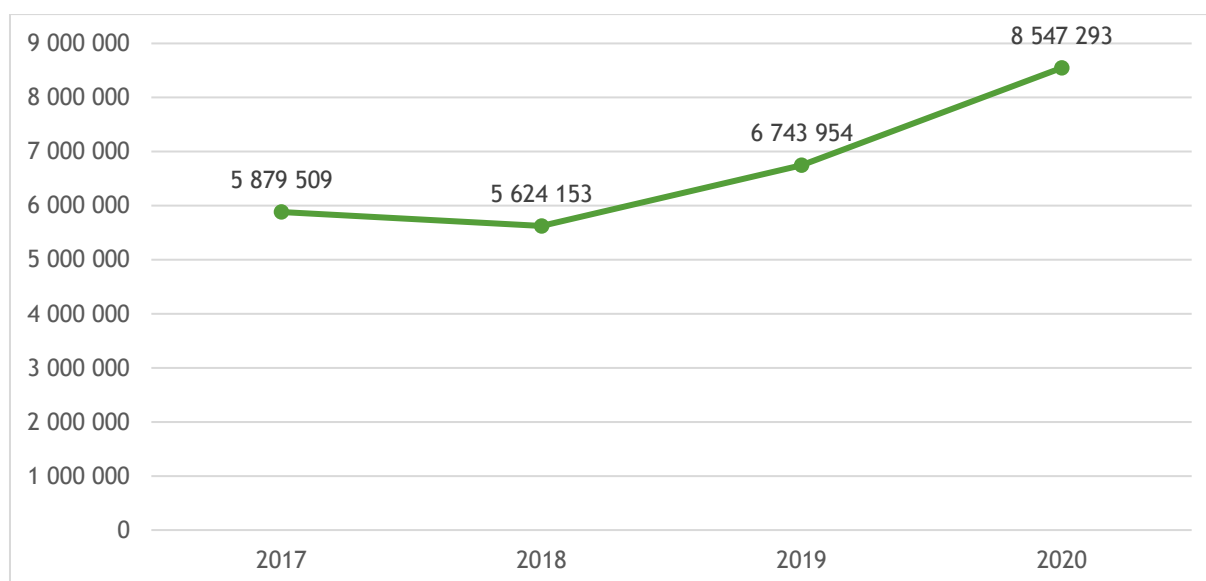
Wykres 8 - Rodziny i dzieci na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny na terenie Gminy Grodzisko Dolne

Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych

Rządowy program „Rodzina 500+” to wsparcie polskich rodzin w częściowym pokryciu wydatków związanych z wychowywaniem dziecka, w tym z opieką nad nim i zaspokojeniem jego potrzeb życiowych. Jak widzimy na poniższym wykresie, wartość ponoszonych na ten cel wydatków w Gminie Grodzisko Dolne stale rośnie. Jest to głównie wynikiem zmian w programie w zakresie jego dostępności i przysługiwania w zależności od liczby dzieci.

Wykres 9 - Wydatki na świadczenia wychowawcze w Gminie Grodzisko Dolne

Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych

W celu określenia konkretnych problemów w obszarze społecznym związanych z pomocą społeczną i wsparciem rodziny analizie poddano również wskaźniki delimitacyjne określone na poziomie poszczególnych sołectw wchodzących w skład Gminy Grodzisko Dolne.

Trzeci wskaźnik delimitacyjny - opisujący liczbę osób korzystających z pomocy z powodu ubóstwa posłuży do przeprowadzenia precyzyjnej identyfikacji i analizy terenów, w obrębie których występuje największa koncentracja osób korzystających ze środków pomocy społecznej. Możemy również zauważyć, że średnia wartość wskaźnika wynosi 8,44%. W związku z tym, jako sołectwa o ponadprzeciętnym nasileniu problemu należy wskazać: Chodaczów, Grodzisko Podlesie, Laszczyny, Opaleniska, Zmysłówka.

Tabela 3 - Liczba osób korzystających z pomocy z powodu ubóstwa

Lp.	Sołectwo	Liczba ludności 2021	Liczba osób korzystających z pomocy	Wartość wskaźnika
1.	Chodaczów	568	56	9,86%
2.	Grodzisko	798	44	5,51%
3.	Grodzisko Dolne	1678	111	6,62%
4.	Grodzisko Górne	1862	101	5,42%
5.	Grodzisko Nowe	772	29	3,76%
6.	Grodzisko Podlesie	345	38	11,01%
7.	Laszczyny	435	63	14,48%
8.	Opaleniska	260	32	12,31%
9.	Wólka Grodziska	729	49	6,72%
10.	Zmysłówka	564	49	8,69%
ŚREDNIA				8,44%

Źródło: Urząd Gminy Grodzisko Dolne

Zagrożenie lub występujący stan ubóstwa odciska piętno na całych rodzinach i może prowadzić do wielu ich dysfunkcji lub nawet wykluczenia społecznego. Ubóstwo i wykluczenie społeczne mogą współwystępować jednocześnie z innymi problemami społecznymi, takimi jak: niepełnosprawności i długotrwałe choroby, problemy opiekuńczo-wychowawcze w rodzinach oraz uzależnienia.

W związku z powyższym, znacząca część beneficjentów pomocy społecznej występuje o kilka rodzajów świadczeń, podając różne przyczyny uprawniające do przyznania konkretnego świadczenia. Należy również zaznaczyć, że problem ubóstwa bardzo często łączy się również z problemem bezrobocia. Dlatego też, problem ten został przeanalizowany w oddzielnym podrozdziale.

Pomoc społeczna i wsparcie rodziny związane są również z występowaniem szczególnych rodzajów problemów społecznych. Jednym z takich problemów jest alkoholizm, który bardzo często współistnieje z innymi dysfunkcjami jak np. bezrobocie, przestępczość, patologie. Alkoholizm powoduje również wiele poważnych problemów zdrowotnych w życiu jednostki oraz inne szkodliwe następstwa natury emocjonalnej oraz społeczno-ekonomicznej wpływając na dysfunkcje poziomie rodziny i społeczeństwa.

Nadużywanie alkoholu może doprowadzić też do pojawienia się zjawiska nazywanego alkoholową patologią społeczną, co wynika z faktu, że nałóg ten bezpośrednio dotyczy co prawda tylko jednej osoby. Jednak skutki nałogu pośrednio odczuwają także osoby znajdujące się w samym otoczeniu pijącego, w tym najbliższa rodzina. Jeszcze gorzej sprawa wygląda, gdy alkohol jest nadużywany przez dwie, trzy, lub większą ilość osób w rodzinie.

Tabela 4 - Liczba osób korzystających z pomocy z powodu alkoholizmu w Gminie Grodzisko Dolne

Lp.	Sołectwo	Liczba osób korzystających z pomocy z powodu alkoholizmu
1.	Chodaczów	16
2.	Grodzisko	3
3.	Grodzisko Dolne	16
4.	Grodzisko Górne	5
5.	Grodzisko Nowe	8
6.	Grodzisko Podlesie	5
7.	Laszczyny	0
8.	Opaleniska	7
9.	Wólka Grodziska	0
10.	Zmysłówka	11
ŚREDNIA		7,1

Źródło: Urząd Gminy Grodzisko Dolne

Czwarty wskaźnik delimitacyjny - opisujący liczbę osób korzystających z pomocy z powodu alkoholizmu posłuży do przeprowadzenia precyzyjnej identyfikacji i analizy obszarów, w obrębie których występuje największa koncentracja jednostkowa niniejszego problemu na terenie Gminy Grodzisko Dolne. Możemy również zauważyć, że średnia wartość wskaźnika na jedno sołectwo wynosi 7,1. W związku z tym, jako sołectwa o ponadprzeciętnym nasileniu problemu alkoholizmu należy wskazać: Chodaczów, Grodzisko Dolne, Grodzisko Nowe, Zmysłówka.

Warty odnotowania jest również fakt, że na terenie Gminy Grodzisko Dolne występują również sołectwa, w których nie zarejestrowano osób korzystających z pomocy z powodu alkoholizmu. Jest to jednak dość mylący argument ponieważ bardzo często osoby nadużywające nie sięgają po pomoc, lub nie korzystają ze wsparcia gminy z powodu alkoholizmu. Sama choroba jest bardzo często ukrywana,

zatem realny wskaźnik liczby osób dotkniętych problemem może być znacznie wyższy niż przedstawiają to oficjalne źródła.

Kolejnym szczególnym rodzajem pomocy społecznej jest wsparcie osób ze szczególnymi potrzebami (o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami), w tym na przykład osób z niepełnosprawnościami. Jest to bardzo istotny element niniejszej diagnozy, ponieważ liczba osób ze szczególnymi potrzebami (w tym seniorów i osób z niepełnosprawnościami) zwiększa się.

Niepełnosprawność oznacza trwałą lub okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy.

Niepełnosprawność, zgodnie z kryterium ustawowym, to niemożność efektywnego pełnienia ról społecznych tj. wypełniania zobowiązania wynikającego z zajmowanej pozycji społecznej przy korzystaniu przez osobę z przysługujących jej przywilejów i praw według bardziej lub mniej określonego wzoru, a więc niemożność bądź trudności w codziennej aktywności i uczestnictwie wynikające z naruszenia sprawności organizmu.

Tabela 5 - Liczba osób korzystających z pomocy z powodu niepełnosprawności w Gminie Grodzisko Dolne

Lp.	Sołectwo	Liczba osób korzystających z pomocy z powodu niepełnosprawności
1.	Chodaczów	39
2.	Grodzisko	13
3.	Grodzisko Dolne	48
4.	Grodzisko Górne	43
5.	Grodzisko Nowe	17
6.	Grodzisko Podlesie	17
7.	Laszczyny	13
8.	Opaleniska	15
9.	Wólka Grodziska	26
10.	Zmysłówka	15
ŚREDNIA		24,6

Źródło: Urząd Gminy Grodzisko Dolne

Piąty wskaźnik delimitacyjny - opisujący liczbę osób korzystających z pomocy z powodu niepełnosprawności posłuży do przeprowadzenia precyzyjnej identyfikacji i analizy obszarów, w obrębie których występuje największa koncentracja jednostkowa niniejszego problemu na terenie Gminy Grodzisko Dolne.

Możemy również zauważyć, że średnia wartość wskaźnika na jedno sołectwo wynosi 24,6. Dlatego też, jako sołectwa o ponadprzeciętnym nasileniu problemu społecznego związanego ze wsparciem osób ze szczególnymi potrzebami należy wskazać: Chodaczów, Grodzisko Dolne, Grodzisko Górne, Wólka Grodziska.

2.2.3. BEZROBOCIE

Bezrobocie jest to zjawisko społeczne polegające na tym, że część ludzi zdolnych do pracy i pragnących ją podjąć nie znajduje zatrudnienia. Wyróżniamy również szczególny rodzaj bezrobocia tj. bezrobocie długotrwałe, czyli przekraczające 12 miesięcy. Bezpośrednią przyczyną bezrobocia jest zazwyczaj niewystarczająca liczba wolnych miejsc pracy.

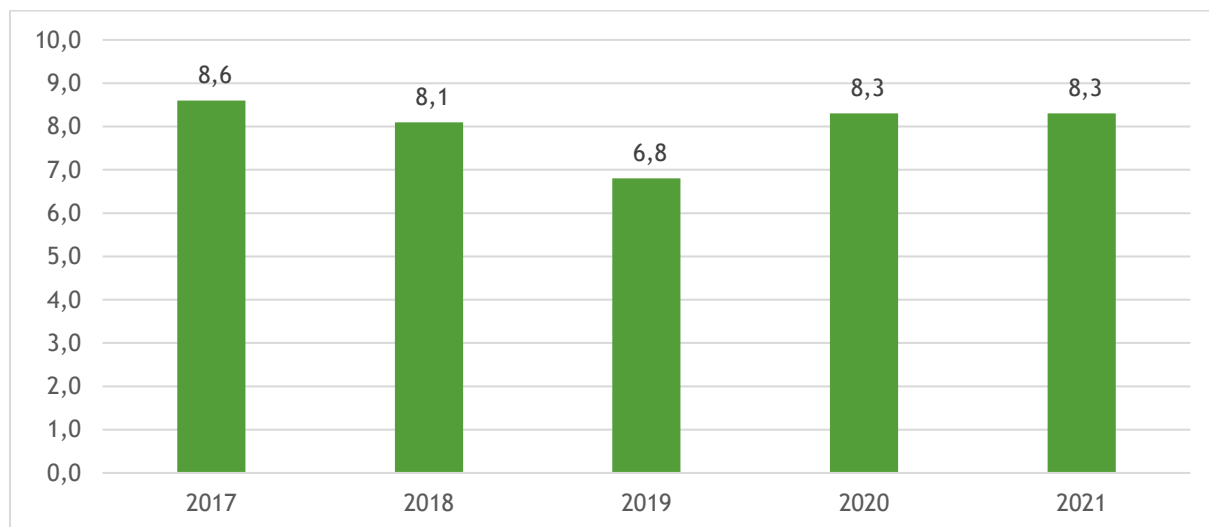
Wśród innych przyczyn takiego stanu rzeczy wymienić należy również: wadliwą organizację rynku pracy, brak odpowiednich kwalifikacji bezrobotnych, trudności mieszkaniowe uniemożliwiające przesuwanie nadwyżek siły roboczej do ośrodków wykazujących jej niedobór, oferowanie zbyt niskich stawek płac (np. w porównaniu z zasiłkiem dla bezrobotnych).

Zjawisko bezrobocia jest bardzo niekorzystne społecznie, gdyż wpływa negatywnie zarówno na warunki bytowe społeczeństwa. Długotrwały brak stałego wynagrodzenia może również powodować uzależnienie od wsparcia z systemu pomocy społecznej. Inne problemy jakie rodzi bezrobocie to negatywny wpływ kondycję psychofizyczną społeczeństwa, pogłębiająca się izolacja społeczna osób pozostających bez pracy oraz spadek ich aktywności społecznej.

Jak wspomniano powyżej, problem bezrobocia może być ściśle powiązany z problemem ubóstwa. Można wręcz powiedzieć, że bardzo często ubóstwo jest spowodowane właśnie bezrobociem.

Pewien poziom bezrobocia (ok. 3%) jest w gospodarce nieunikniony, a nawet konieczny, ponieważ umożliwia dostosowanie struktury produkcji do zmieniających się potrzeb. Nadmierne bezrobocie jest jednak zjawiskiem niekorzystnym i to nie tylko dla osób nim dotkniętych, w skali masowej jest ogromnym ciężarem dla całej gospodarki kraju.

Wykres 10 - Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Gminie Grodzisko Dolne

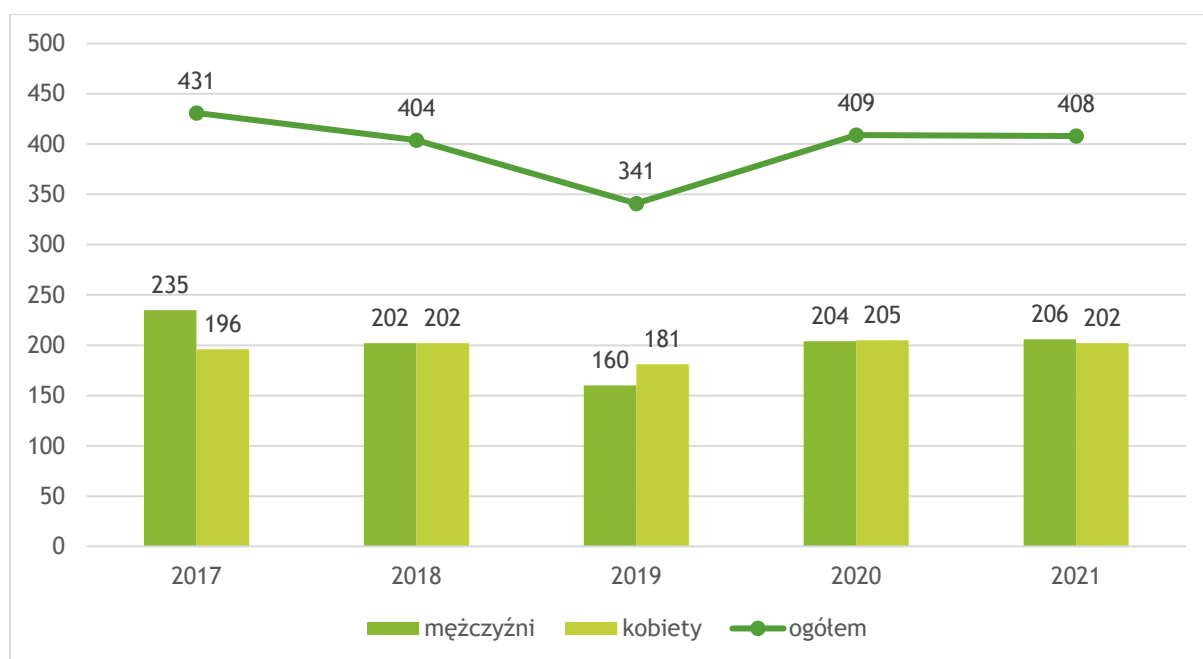
Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych

Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Gminie Grodzisko Dolne jest dość wysoki. Poziom bezrobocia wśród osób w wieku produkcyjnym utrzymuje się w ostatnich latach na poziomie ok. 8,3%. Najniższą wartość odnotowano w roku 2019 kiedy poziom bezrobocia wynosił 6,8%. Jednak w odniesieniu do całkowitej liczby ludności wartość wskaźnika będzie zdecydowanie wyższa. Wskaźnik nie obejmuje także tzw. bezrobocia ukrytego, czyli osób pozostających bez pracy jednak nie zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Leżajsku.

Gmina Grodzisko Dolne jest gminą typową rolniczą i rynek pracy jest zorientowany wokół usług okołorolniczych i zaspokajania potrzeb osób zatrudnionych w rolnictwie. Rynek pracy nie jest chłonny, co powoduje wysokie bezrobocie wśród osób młodych, a w konsekwencji ich migrację zarobkową do większych aglomeracji w kraju i za granicą.

Liczba osób bezrobotnych na terenie Gminy Grodzisko Dolne systematycznie spadała na przestrzeni lat 2017-2019 z poziomu 431 do poziomu 341. Jednak rok 2019 przyniósł ponowny wzrost wartości wskaźnika do poziomu 409.

Wykres 11 - Liczba bezrobotnych w latach 2016-2020 na terenie Gminy Grodzisko Dolne

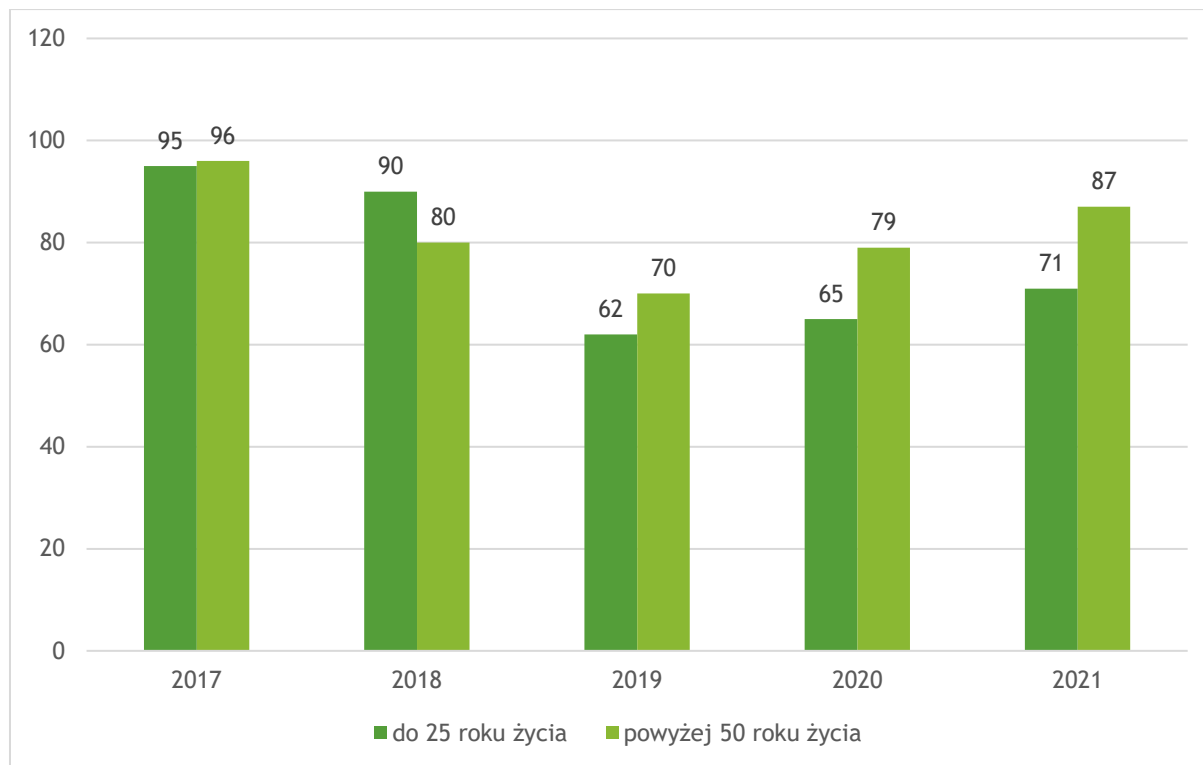

Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych

Na podkreślenie zasługuje fakt, że liczba bezrobotnych kobiet wśród ogółu bezrobotnych jest znacznie większa aniżeli mężczyzn. Może to wynikać ze specyfiki lokalnej gospodarki, która stwarza większe możliwości w zatrudnianiu mężczyzn. W związku z tym należy podjąć działania mające na celu wyrównanie szans na rynku pracy. Istnieje wiele możliwości pozyskania znacznych środków finansowych na podniesienie jakości kapitału społecznego, przystosowanie do możliwości lokalnego rynku pracy oraz pomoc w tworzeniu nowych miejsc pracy.

Szczególne grupy bezrobotnych to ludzie młodzi do 25 roku życia oraz osoby w średnim wieku powyżej 50 roku życia. Z różnych względów są to grupy szczególnie narażone na problem bezrobocia.

Wykres 12 - Liczba bezrobotnych w grupach do 25 roku życia i powyżej 50 roku życia w Gminie Grodzisko Dolne

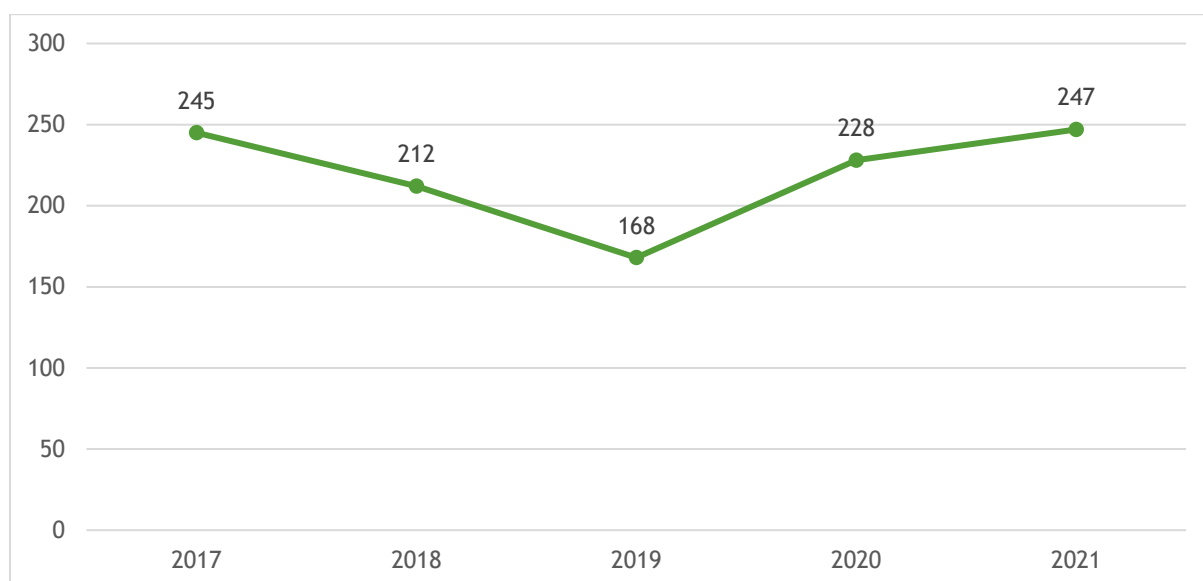

Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych

Dość liczną grupą wśród bezrobotnych stanowią osoby młode do 25 roku życia, Oznacza to, że duża część bezrobotnych w gminie Grodzisko Dolne jest obecnie w wieku najwyższej aktywności zawodowej. Związane jest przede wszystkim z niedostosowaniem poziomu wykształcenia, brakiem kwalifikacji zawodowych pozwalających uzyskać zatrudnienie na obecnym wymagającym rynku pracy, brakiem doświadczenia zawodowego oraz nieumiejętnością efektywnego poruszania się po rynku pracy. Należy jednak zaznaczyć, że liczba osób bezrobotnych w tej grupie wiekowej zmalała na przestrzeni lat 2017-2021.

Podobnie przedstawia się sytuacja bezrobotnych w grupie wiekowej 50+. Jednak spadek wartości wskaźnika nie jest aż tak znaczący. Tutaj widoczny jest spadek wskaźnika z poziomu 96 w roku 2017 do poziomu 87 w roku 2021. Taki stan rzeczy może świadczyć o tym, że przedstawiciele niniejszej grupy wiekowej coraz gorzej radzą sobie na rynku pracy. Powodem takiej sytuacji mogą być np. trudności w przystosowaniu się do zmieniających się wymagań pracodawców.

Wykres 13 - Liczba osób długotrwale bezrobotnych w Gminie Grodzisko Dolne

Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych

Uzupełnieniem danych o osobach bezrobotnych może być również liczba osób długotrwale bezrobotnych. Dane przedstawione na wykresie na przestrzeni lat 2017-2021 prezentują się podobnie jak w przypadku ogólnej liczby osób bezrobotnych. Liczba długotrwale bezrobotnych systematycznie spadała na przestrzeni lat 2017-2019 z poziomu 245 do poziomu 168. Jednak rok 2019 przyniósł ponowny wzrost wartości wskaźnika do poziomu 228.

Taki stan rzeczy wskazuje, iż bezrobocie w ww. jednostkach ma charakter stały, a nie przejściowy. Pozostawanie bez pracy to szczególnie trudny czas, nie tylko z uwagi na aspekt finansowy, ale także psychologiczny i społeczny. Im bardziej przedłuża się okres długotrwałego bezrobocia, tym trudniejszy jest powrót i adaptacja do wymagań rynku pracy. Należy zaznaczyć, że przedłużenie okresu pozostawania bez stałych środków finansowych ogranicza w sposób znaczny możliwości włączenia się w życie społeczne. Bardzo często osoby pozostające bez zatrudnienia nie mogą aktywnie uczestniczyć w życiu społecznym. Przedłużający się okres pozostawania bez zatrudnienia może powodować adaptację do zaistniałej sytuacji. Uznaje się, że po upływie 12 miesięcy poszukiwań pracy następuje pogłębienie i stabilizacja negatywnych konsekwencji. Proces obniżenia aktywności życiowej przybiera na sile, pogarsza się również sytuacja psychiczna i fizyczna. Konsekwencje przedłużającego się bezrobocia prowadzą do kolejnych problemów, które poprzez obniżenie motywacji, poprzez poczucie bezradności prowadzą do akceptacji bezrobocia.

W celu określenia konkretnych problemów w obszarze społecznym związanych z bezrobociem analizie poddano również wskaźniki delimitacyjne określone na poziomie poszczególnych sołectw wchodzących w skład Gminy Grodzisko Dolne.

Piąty wskaźnik delimitacyjny - opisujący liczbę osób długotrwale bezrobotnych wskazuje, gdzie możemy zaobserwować szczególną koncentrację problemu. Wśród sołectw w których odnotowano przekroczenia względem średniej, należy wskazać: Grodzisko Dolne, Grodzisko Górne, Laszczyny i Zmysłówkę.

Tabela 6 - Liczba osób korzystających z pomocy z powodu bezrobocia

Lp.	Sołectwo	Liczba osób korzystających z pomocy z powodu bezrobocia
1.	Chodaczów	16
2.	Grodzisko	13
3.	Grodzisko Dolne	38
4.	Grodzisko Górne	43
5.	Grodzisko Nowe	10
6.	Grodzisko Podlesie	8
7.	Laszczyny	29
8.	Opaleniska	3
9.	Wólka Grodziska	7
10.	Zmysłówka	22
ŚREDNIA		18,9

Źródło: Urząd Gminy Grodzisko Dolne

2.2.4. POZIOM BEZPIECZEŃSTWA

Poziom bezpieczeństwa mieszkańców jest istotnym elementem wpływającym na jakość życia oraz rozwój lokalnej społeczności. Ma on również istotny wpływ na określenie, które obszary wykazują cechy degradacji. Zmniejszenie poziomu bezpieczeństwa odbywa się między innymi poprzez rosnącą liczbę zdarzeń związanych z łamaniem prawa lub powszechnie przyjętych norm. Przestępczość jest zjawiskiem, które może wywierać bardzo negatywny wpływ na funkcjonowanie lokalnej społeczności. Mimo, że problem ten stanowi margines życia społecznego, jednak częstotliwość i intensywność zdarzeń o tym charakterze może wpływać na postawy i zachowania mieszkańców gminy. Należy również zaznaczyć, że dla wielu osób czynnik bezpieczeństwa i chęć życia na spokojnym obszarze stanowi istotną wartość, bardzo często decydującą o wyborze miejsca do osiedlenia się i wyboru miejsca do pracy i życia.

Za bezpieczeństwo mieszkańców Gminy Grodzisko Dolne odpowiadają przede wszystkim służby policyjne i pożarnicze. Obszar gminy pod względem terytorialnym podlega Komendzie Powiatowej Policji w Leżajsku i Komendzie Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Leżajsku.

Na terenie gminy działa 9 jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej, w tym 3 zostały włączone do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego:

- OSP Grodzisko Dolne (włączone do KSRG),
- OSP Grodzisko Górne (włączone do KSRG),

- OSP Grodzisko Dolne „Miasto” (włączone do KSRG),
- OSP Wólka Grodziska,
- OSP Chodaczów,
- OSP Laszczyny,
- OSP Zmysłówka,
- OSP Grodzisko Nowe,
- OSP Podlesie.

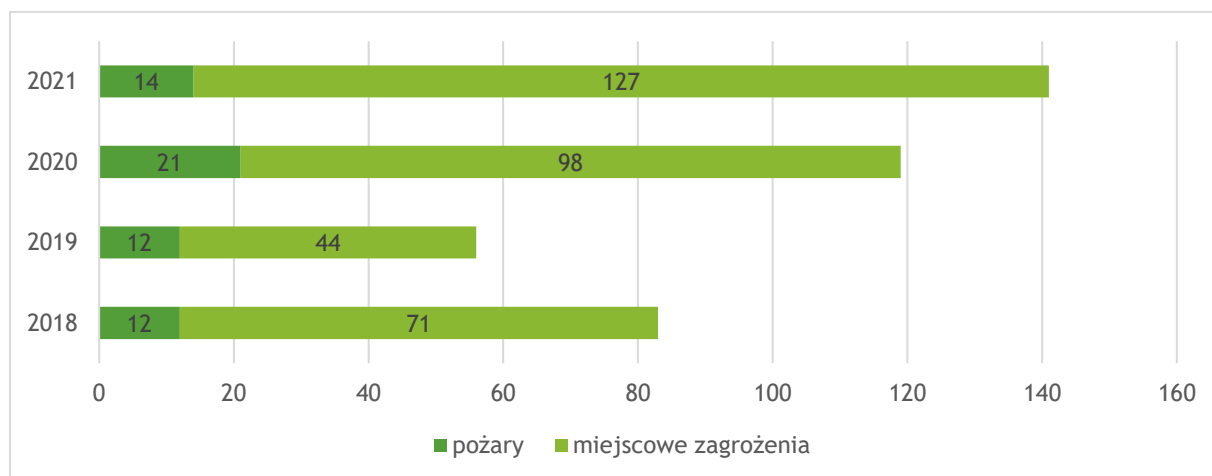
Łącznie w ww. jednostkach służy czynnie ok. 300 strażaków ochotników. Jednostki wyposażone są w niezbędny sprzęt ratunkowo-gaśniczy i zapewniają bezpieczeństwo wszystkim mieszkańcom gminy przed skutkami powodzi, pożarów, innych kataklizmów oraz zdarzeń losowych. Władze gminy dbają o doposażenie jednostek w nowy sprzęt. Kwalifikacje strażaków są nieustannie podnoszone poprzez liczne szkolenia.

Działalność policyjną na terenie gminy realizuje Komenda Powiatowa Policji w Leżajsku, głównie za pośrednictwem posterunku policji w Grodzisku Dolnym. Główne naruszenia porządku publicznego na terenie gminy to drobne przestępstwa, wykroczenia oraz interwencje domowe. Gmina Grodzisko Dolne jest jedną z najbardziej bezpiecznych gmin na terenie powiatu leżajskiego.

Poniżej zaprezentowano dane dotyczące zdarzeń z zakresu ochrony przeciwpożarowej odnotowanych na terenie Gminy Grodzisko Dolne. Należy zaznaczyć, że ogólna liczba zdarzeń na przestrzeni lat 2018-2020 wzrosła z poziomu 83 do poziomu 141 zdarzeń.

Jeśli chodzi o liczbę pożarów na terenie gminy, to w 2018 r było ich 12 natomiast w roku 2020 ich liczba wrosła do 14. Największa liczba zagrożeń to tzw. zagrożenia miejscowe (nie będące pożarami). Tutaj również możemy odnotować systematyczny wzrost. Jest on znaczny i wynosi 56 zdarzeń więcej.

Wykres 14 - Zdarzenia wg rodzajów w latach 2018-2020 na terenie Gminy Grodzisko Dolne

Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych

W celu określenia konkretnych problemów w obszarze społecznym związanych z bezpieczeństwem analizie poddano również wskaźniki delimitacyjne określone na poziomie poszczególnych sołectw wchodzących w skład Gminy Grodzisko Dolne.

Poniżej przedstawiono dane dotyczące stwierdzonych przestępstw, kolizji drogowych oraz przeprowadzonych interwencji domowych zostały opracowane na podstawie systemów informatycznych Komendy Powiatowej Policji w Leżajsku. Informacje z niniejszego zakresu stanowią szósty wskaźnik delimitacyjny.

Tabela 7 - Przestępstwa na terenie Gminy Grodzisko Dolne w 2021 r.

Lp.	Sołectwo	Liczba popełnionych przestępstw
1.	Chodaczów	3
2.	Grodzisko	0
3.	Grodzisko Dolne	27
4.	Grodzisko Górne	14
5.	Grodzisko Nowe	10
6.	Grodzisko Podlesie	0
7.	Laszczyny	5
8.	Opaleniska	4
9.	Wólka Grodziska	4
10.	Zmysłówka	5
ŚREDNIA		7,2

Źródło: Komenda Powiatowa Policji w Leżajsku

Przestępstwa na terenie Gminy Grodzisko Dolne możemy przedstawić w podziale na przestępstwa popełnione w ruchu drogowym oraz z wyłączeniem zdarzeń ruchu drogowego. Zdecydowanie najwyższy poziom przestępczości możemy odnotować w sołectwach: Grodzisko Dolne, Grodzisko Górne, Grodzisko Nowe. Wartość wskaźnika we wskazanych sołectwach znacząco przewyższa wartość średnią, która wynosi 7,2.

2.2.5. POZIOM EDUKACJI

Poziom edukacji to jeden z elementów składających się na obszar społeczny. Należy zaznaczyć, że poziom edukacji ma istotny wpływ na obszar społeczny. Odpowiednio wysoki poziom nauczania procentuje w przyszłości, jest więc bardzo ważnym elementem kształtowania potencjału społeczeństwa.

Zadania ustawowe nakładają na gminę obowiązek zapewnienia mieszkańcom edukacji na poziomie przedszkolnym i podstawowym. Na terenie Gminy Grodzisko Dolne funkcjonuje łącznie 13 placówek edukacyjnych, w tym:

- 6 szkół podstawowych:
 - Zespół Szkół im. Jana Pawła II w Grodzisku Dolnym,
 - Zespół Szkół im. Prof. Franciszka Leji w Grodzisku Górnym,
 - Szkoła Podstawowa w Chodaczowie,
 - Szkoła Podstawowa w Laszczynach,

- Szkoła Podstawowa w Opaleniskach,
- Społeczna Szkoła Podstawowa w Wólce Grodziskiej,
- 7 przedszkoli i oddziałów przedszkolnych (w tym 1 niepubliczne):
 - Przedszkole samorządowe przy Zespole Szkół im. Jana Pawła II w Grodzisku Dolnym,
 - Przedszkole samorządowe przy Zespole Szkół im. Franciszka Prof. Leji w Grodzisku Górnym
 - Przedszkole publiczne przy Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Wólce Grodziskiej,
 - Ochronka Świętego Józefa (niepubliczne),
 - Oddział przedszkolny w Chodaczowie,
 - Oddział przedszkolny w Laszczynach,
 - Oddział przedszkolny w Opaleniskach.

Łącznie z oferty edukacyjnej gminy korzysta ok. 1000 dzieci. Spadek liczby dzieci uczęszczających w ostatnich latach do szkół i przedszkoli o ok. 9% jest wynikiem niżu demograficznego.

Tabela 8 - Liczba dzieci uczących się na terenie Gminy Grodzisko Dolne

Typ placówki	Liczba dzieci					
	Rok szkolny					
	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020
Gimnazja	283	282	256	155	76	-
Szkoły podstawowe	462	475	425	505	566	567
Przedszkola	251	254	284	282	284	256
Razem:	996	1011	965	942	926	823

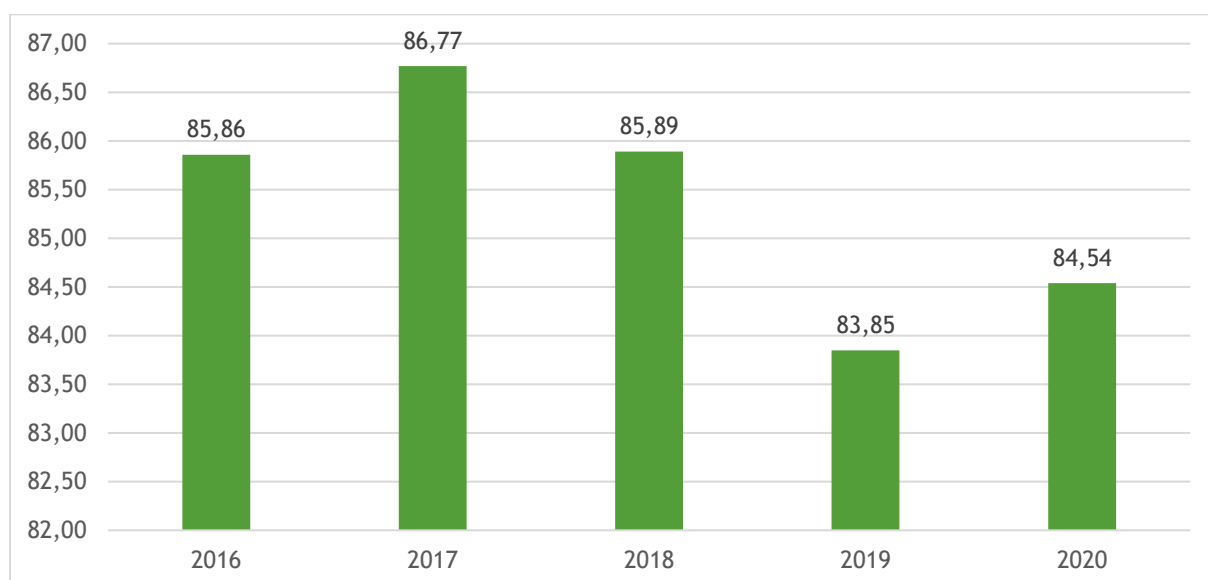
Źródło: Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Grodzisko Dolne na lata 2021-2030

Istotnym zadaniem gminy w zakresie oferty edukacyjnej jest efektywne wykorzystanie środków finansowych przeznaczanych na oświatę tj. zapewnienie wysokiej jakości kształcenia, który umożliwi młodzieży dalszą kontynuację nauki zgodnie z indywidualnymi predyspozycjami uczniów. Placówki oświatowe funkcjonujące na terenie gminy są technicznie zadbane, dobrze wyposażone i nie wymagają generalnych remontów. Szkoły podstawowe (w tym zespoły szkół) posiadają odpowiednią infrastrukturę sportową (np. boiska, sale gimnastyczne) i techniczną (pracownie komputerowe ze stałym dostępem do internetu). W poprzednim okresie programowania funduszy unijnych poczyniono szereg inwestycji o charakterze infrastrukturalnym (np. rozbudowa bazy szkolnej, remonty obiektów, wyposażanie pracowni komputerowych, termomodernizacja).

Jednym ze wskaźników określających poziom edukacji w Gminie Grodzisko Dolne jest na przykład współczynnik skolaryzacji brutto. Jest to relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia

(niezależnie od wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 XII) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania. Współczynnik skolaryzacji brutto np. dla poziomu szkoły podstawowej wyliczamy dzieląc liczbę wszystkich uczniów szkół podstawowych bez względu na wiek na początku danego roku szkolnego przez liczbę ludności w wieku 7-15 lat według stanu w dniu 31 XII tego samego roku; wynik podajemy w ujęciu procentowym.

Wykres 15 - Współczynnik skolaryzacji brutto w Gminie Grodzisko Dolne w latach 2016-2020

Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych

2.2.6. AKTYWNOŚĆ OBYWATELSKA

Aktywność obywatelska jest czynnikiem, który wywiera znaczący wpływ sytuację i rozwój społeczności lokalnej. To właśnie od niniejszej aktywności zależy również poziom kapitału społecznego, a tym samym potencjał do dokonywania zmian w obszarach zdegradowanych i wymagających rewitalizacji.

Przejawem społeczeństwa obywatelskiego oraz jednym z elementów aktywności mieszkańców są organizacje pozarządowe. Jest to grupa podmiotów funkcjonujących w sferze ekonomii społecznej, która poprzez działalność ekonomiczną i pożytku publicznego. Bardzo często służy ona także integracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych marginalizacją społeczną, tworzeniu miejsc pracy, świadczeniu usług społecznych użyteczności publicznej oraz ogólnemu rozwojowi lokalnemu.

Dobrze zorganizowane społeczeństwo obywatelskie może sprzyjać aktywizowaniu nie tylko pojedynczych osób i marginalizowanych grup społecznych, ale ich lokalnego otoczenia, sprzyja budowaniu samowystarczalności społeczności lokalnych poprzez uruchomienie i wykorzystanie jej zasobów. Bardzo istotnym elementem wspierającym aktywność obywatelską jest również współpraca samorządu lokalnego z podmiotami należącymi do sektora pozarządowego. Pozwala

ona nie tylko skuteczniej i efektywniej działać na rzecz rozwoju oraz poprawy warunków i jakości życia mieszkańców, lecz również umożliwia istotne odciążenie sektora publicznego w realizacji zadań. Gmina Grodzisko Dolne efektywnie korzysta z aktywności swoich mieszkańców.

W gminie Grodzisko Dolne funkcjonuje ok. 30 organizacji pozarządowych. Ich działalność głównie ukierunkowana jest w obszarze tradycji, kultury, sportu, pomocy społecznej i bezpieczeństwa publicznego. Zasady współpracy organizacji pozarządowych z Gminą określają roczne programy współpracy gminy z organizacjami pozarządowymi.

Tabela 9 - Organizacje pozarządowe działające na terenie Gminy Grodzisko Dolne

Jednostki OSP	Koła Gospodyń Wiejskich	Stowarzyszenia i Kluby
Ochotnicza Straż Pożarna w Grodzisku Dolnym	Koło gospodyń wiejskich w Grodzisku Nowym	Klub Sportowy „Wólczanka Wólka Grodziska”
Ochotnicza Straż Pożarna w Grodzisku Górnym	Koło gospodyń wiejskich w Chodaczowie	Ogólnopolskie Stowarzyszenie Liderów Działań Psychospołecznych
Ochotnicza Straż Pożarna Grodzisko Dolne „Miasto”	Koło gospodyń wiejskich w Laszczynach	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Wólka Grodziska
Ochotnicza Straż Pożarna w Wólce Grodziskiej	Koło gospodyń wiejskich w Grodzisku Dolnym	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Chodaczów
Ochotnicza Straż Pożarna w Zmysłówce	Koło gospodyń wiejskich w Grodzisku Dolnym - Miasteczko	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Laszczyny
Ochotnicza Straż Pożarna w Podlesiu	Koło gospodyń wiejskich w Grodzisku Górnym	Stowarzyszenie Rozwoju Wiosek Opaleniska, Podlasie, Zmysłówka
Ochotnicza Straż Pożarna w Laszczynach	Koło gospodyń wiejskich w Wólce Grodziskiej	Stowarzyszenie Rodziców Dzieci Niepełnosprawnych w Grodzisku Dolnym
Ochotnicza Straż Pożarna w Chodaczowie	Koło gospodyń wiejskich w Zmysłówce	Stowarzyszenie „Ziemia Grodziska” w Grodzisku Dolnym
Ochotnicza Straż Pożarna w Grodzisku Nowym	Koło gospodyń wiejskich w Opaleniskach	Stowarzyszenie Misyjno-Charytatywne „Missio Misericordiae” w Grodzisku Dolnym
	Koło gospodyń wiejskich w Podlesiu	Stowarzyszenie „Kobiety Gminy Grodzisko Dolne”
		Stowarzyszenie „Turki Grodziskie”
		Stowarzyszenie Kultury i Folkloru „Grodziskie Jonki” w Grodzisku Dolnym
		Stowarzyszenie „Jeden dla drugiego”

Źródło: Urząd Gminy Grodzisko Dolne

Gmina posiada uchwalany corocznie program współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, w oparciu o który ma możliwość podejmowania z nimi współpracy. Głównym celem niniejszych działań jest pełniejsze zaspokajanie potrzeb społecznych mieszkańców oraz efektywne wykorzystanie potencjału tkwiącego z organizacjach społecznych.

Do priorytetowych działań publicznych gminy należą m.in. zadania z zakresu wspierania i upowszechniania kultury i sztuki, kultury fizycznej, sportu i turystyki, działania na rzecz osób w wieku emerytalnym, ochrona i promocja zdrowia, przeciwdziałanie uzależnieniom i patologiom społecznym, a także działalność na rzecz osób niepełnosprawnych, rodziny i macierzyństwa.

Wskaźnikiem pozwalającym określić aktywność obywatelską może być frekwencja na zebraniach sołeckich (np. podczas ostatniego wyboru sołtysa). Frekwencja wyborcza jest dowodem zaangażowania obywatelskiego w życie gminy. Mierzy również stopień świadomości demokratycznej obywateli, ich uczestnictwo w zarządzaniu gminą oraz ocenę wpływu obywateli na procesy decyzyjne w środowisku lokalnym. Analiza frekwencji na zebraniach sołeckich może wskazywać jakich obszarach istnieje ryzyko wystąpienia problemu niskiego kapitału społecznego.

W celu określenia konkretnych problemów w obszarze społecznym związanych z poziomem aktywności obywatelskiego analizie poddano również wskaźniki delimitacyjne określone na poziomie poszczególnych sołectw wchodzących w skład Gminy Grodzisko Dolne.

Siódmy wskaźnik delimitacyjny - określony na frekwencji na zebraniach sołeckich wskazuje, gdzie możemy zaobserwować szczególną koncentrację problemu związanego z aktywnością obywatelską w tym zakresie.

Tabela 10 - Frekwencja na zebraniach sołeckich podczas ostatniego wyboru sołtysa

Lp.	Sołectwo	Frekwencja wyborcza (%)
1.	Chodaczów	56,08
2.	Grodzisko	59,08
3.	Grodzisko Dolne	54,91
4.	Grodzisko Górne	50,55
5.	Grodzisko Nowe	51,41
6.	Grodzisko Podlesie	54,22
7.	Łaszczyń	57,07
8.	Opaleniska	51,21
9.	Wólka Grodziska	49,84
10.	Zmysłówka	53,42
ŚREDNIA		53,79

Źródło: Urząd Gminy Grodzisko Dolne

Analiza danych z zakresu frekwencji na zebraniach sołeckich podczas ostatnich wyborów sołtysów wskazuje na niewielkie dysproporcje występujące pomiędzy poszczególnymi sołectwami. Średnia dla Gminy Grodzisko Dolne wynosi 53,79%. Jednak 4 sołectwa odnotowało wynik poniżej średniej: Wólka Grodziska, Opaleniska, Grodzisko Nowe, Grodzisko Górne. Szczególnie niekorzystną wartość wskaźnika możemy zaobserwować w sołectwie Wólka Grodziska.

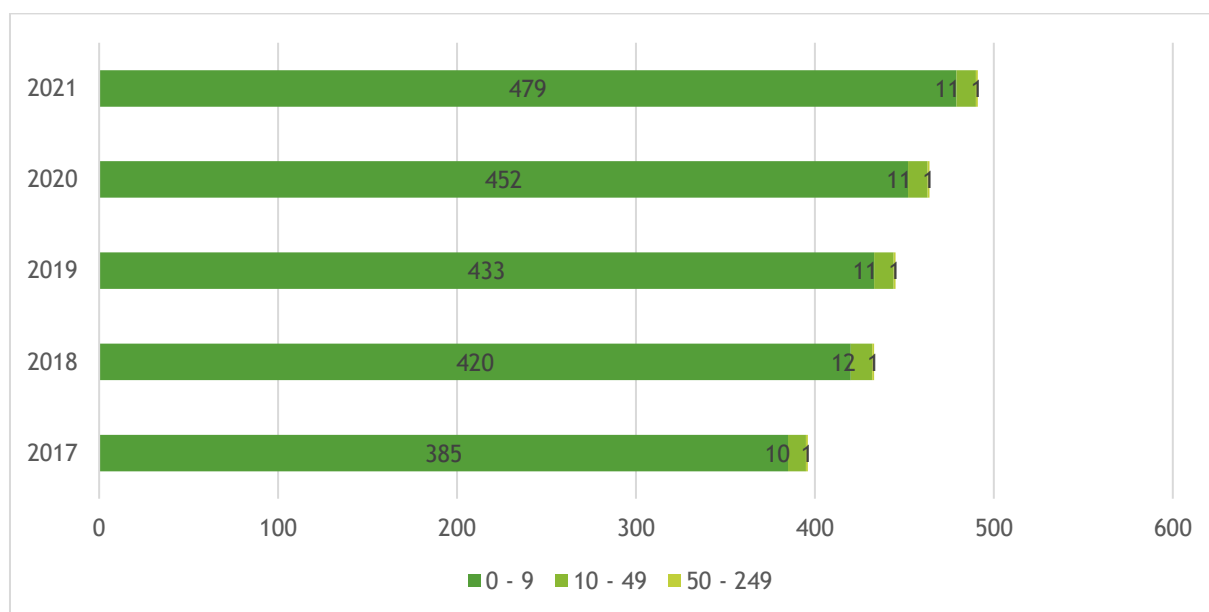
2.3. OBSZAR GOSPODARCZY

Diagnoza obszaru gospodarczego stanowi jeden z elementów wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. Ma ona na celu zidentyfikowanie terytoriów problemowych, w szczególności w zakresie niskiego stopnia przedsiębiorczości oraz słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw. Gmina Grodzisko Dolne jako jednostka samorządu terytorialnego o charakterze przede wszystkim rolniczym jest szczególnie zagrożona problemami w obszarze gospodarczym. Należy w tym miejscu zaznaczyć, że odpowiednio rozwinięty obszar działalności gospodarczej zależy przede wszystkim od samych mieszkańców i jest ściśle związany z obszarem społecznym.

2.3.1. STRUKTURA PRZEDSIĘBIORSTW

Analizując strukturę przedsiębiorstw na terenie Gminy Grodzisko Dolne, należy zwrócić uwagę na ich podział wg liczby zatrudnionych pracowników. Najliczniejszą grupę stanowią mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające do 9 osób. Ich liczba na przestrzeni lat 2017-2021 wzrosła z poziomu 385 do poziomu 479. Należy odnotować również, że wzrost liczby najmniejszych przedsiębiorstw jest względnie stały. Corocznie ich liczba zwiększa się o kilkanaście jednostek.

Wykres 16 - Struktura przedsiębiorstw w Gminie Grodzisko Dolne na podstawie liczby zatrudnionych pracowników

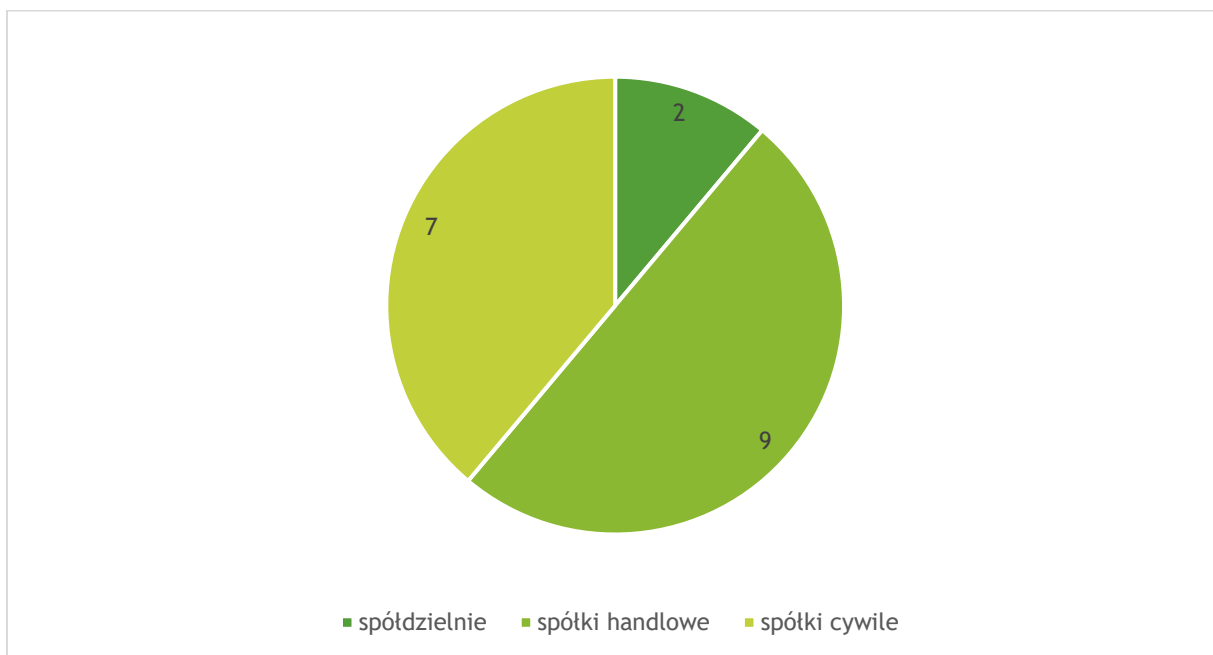

Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych

W zakresie przedsiębiorstw małych, zatrudniających od 10 do 49 pracowników możemy zaobserwować pewną stałość wartości wskaźnika. Tutaj ich liczba na przestrzeni badanego okresu wzrosła tylko o 1 jednostkę. Jeżeli chodzi o przedsiębiorstwa średnie, zatrudniające od 50 do 249 osób to od 2016 roku, z wyjątkiem roku utrzymuje się stała liczba 1 jednostki. Należy również zaznaczyć, że na terenie Gminy Grodzisko Dolne nie znajduje się żadne duże przedsiębiorstwo zatrudniające ponad 250 pracowników.

Na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, możemy wyróżnić także podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON według formy prawnej w Gminie Grodzisko Dolne. Co istotne, w roku 2021 r. nie było zarejestrowanych żadnych przedsiębiorstw państwowych. Odnotowano natomiast 2 spółdzielnie, 9 spółek handlowych i 7 spółek cywilnych. Nie jest to zatem duża liczba podmiotów sektora prywatnego. Możemy zatem zauważyć także, że są to wartości znacznie niższe niż w przypadku osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w Gminie Grodzisko Dolne. Zatem to właśnie przedsiębiorcy prywatni, prowadzący własne firmy stanowią najliczniejszą grupę podmiotów na rynku pracy.

Wykres 17 - Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON według formy prawnej w Gminie Grodzisko Dolne

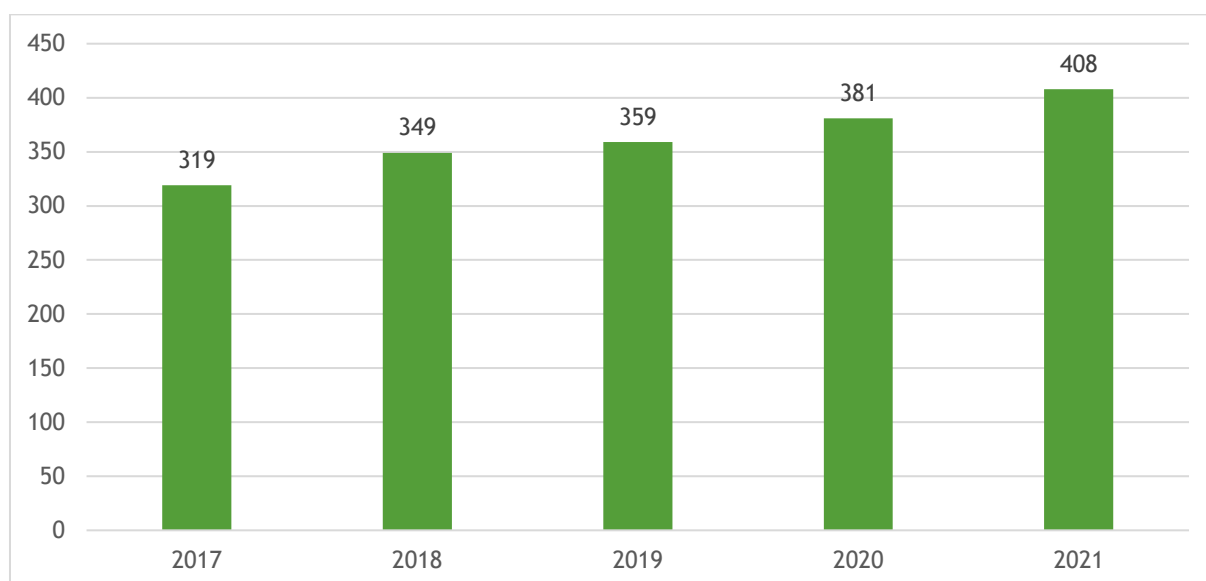
Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych

2.3.2. POZIOM PRZEDSIĘBIORCZOŚCI MIESZKAŃCÓW

Istotnym elementem danych z zakresu gospodarki jest również wskaźnik poziomu przedsiębiorczości mieszkańców. Prowadzenie własnej działalności gospodarczej jest podstawowym elementem struktury przedsiębiorstw. Znacząca większość podejmowanych inicjatyw gospodarczych opiera się właśnie o tą formę funkcjonowania. Należy również zaznaczyć, że na przestrzeni badanego okresu liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą stale rośnie, co z pewnością

jest zjawiskiem pozytywnym. W roku 2017 takich podmiotów było 319, natomiast w roku 2021 odnotowano ich już 408, co stanowi wzrost o prawie 28%.

Wykres 18 - Liczba osób prowadzących działalność gospodarczą w Gminie Grodzisko Dolne w latach 2017-2021

Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych

W związku z powyższym, analizie poddano, w poszczególnych jednostkach referencyjnych, wskaźnik w celu określenia konkretnych problemów w obszarze gospodarczym analizie poddano również wskaźniki delimitacyjne określone na poziomie poszczególnych sołectw wchodzących w skład Gminy Grodzisko Dolne. Takie zestawienie pozwala na porównanie sytuacji w poszczególnych sołectwach celem zdelimitowania obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji również w związku z występowaniem problemów w sferze gospodarczej

Ósmy wskaźnik delimitacyjny - liczba podmiotów wyrejestrowanych i z zawieszoną działalnością wskazuje, w których sołectwach możemy zaobserwować szczególną koncentrację problemu dotyczącego przerywania prowadzenia działalności gospodarczej czasowego lub stałego.

Taki stan rzeczy może świadczyć o niekorzystnych trendach na rynku, co z kolei przekłada się na ogólny stan sytuacji gospodarczej gminy oraz jej mieszkańców. Należy również zaznaczyć, iż poziom przedsiębiorczości mieszkańców jest bardzo istotnym elementem pozwalającym na skuteczniejsze przeciwdziałanie problemom społecznym, w szczególności wynikającym z niedostatku finansowych.

Tabela 11 - Liczba podmiotów wyrejestrowanych i z zawieszoną działalnością w Gminie Grodzisko Dolne

Lp.	Sołectwo	Liczba podmiotów
1.	Chodaczów	23
2.	Grodzisko	0
3.	Grodzisko Dolne	86
4.	Grodzisko Górne	81

5.	Grodzisko Nowe	27
6.	Grodzisko Podlesie	8
7.	Laszczyń	12
8.	Opaleniska	12
9.	Wólka Grodziska	19
10.	Zmysłówka	21
ŚREDNIA		28,9

Źródło: Urząd Gminy Grodzisko Dolne

Taki stan rzeczy obrazuje w których sołectwach pojawiają się problemy z utrzymaniem działalności gospodarczej. Za niekorzystne przyjmuje się wyniki powyżej średniej dla Gminy Grodzisko Dolne, która wynosi 28,9.

Wśród sołectw, na które należy zwrócić szczególną uwagę w niniejszym zakresie wymienić możemy: Grodzisko Dolne i Grodzisko Górne. To właśnie w tych sołectwach, gdzie wartość wskaźnika wyniosła odpowiedni 86 i 81 sytuacja wydaje się najmniej korzystna. Należy dołożyć wszelkich starań aby odwrócić trend i pobudzać wśród mieszkańców wolę prowadzenia działalności gospodarczej przynoszącej zyski, a tym samym podnoszącej jakość i standardy życia mieszkańców.

2.4. OBSZAR ŚRODOWISKOWY

Diagnoza obszaru środowiskowego stanowi jeden z elementów wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. Ma ona na celu zidentyfikowanie terytoriów problemowych, w szczególności w zakresie przekroczenia standardów jakości środowiska naturalnego, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska. Poniższa analiza opisuje stan środowiska naturalnego na terenie Gminy Grodzisko, wskazując jednocześnie na potencjalne obszary problemowe.

2.4.1. UWARUNKOWANIA ŚRODOWISKOWE

Gmina Grodzisko Dolne leży w obrębie makroregionu Kotliny Sandomierskiej. Zachodnia i północna część znajduje się na Płaskowyżu Kolbuszowskim, południowa i wschodnia w Pradolinie Podkarpackiej, a południowo-wschodnie, wschodnie i północno-wschodnie krańce wchodzi w skład Doliny Dolnego Sanu. Płaskowyż Kolbuszowski charakteryzuje się krajobrazem równin denudacyjno-peryglacjalnych, zaś dwie pozostałe jednostki krajobrazem naturalnym terenów zalewowych słabo przekształconych przez człowieka. Wysoczyzna ta jest zbudowana z terenów lessopodobnych.

W obrębie Płaskowyżu Kolbuszowskiego gminę pokrywa duży płat utworów lessowych (80-85 % powierzchni) oraz dwa małe płaty piasków i żwirów sandrowych (na północny-wschód od Grodziska Dolnego oraz na wschód od Zmysłówki i Opalenisk). Pradolinę Podkarpacką wyściełają płaty piasków, żwirów i mułków rzecznych (południowa i południowo-wschodnia część gminy), duży płat lessów

(okolice Grodziska Dolnego), piaski i żwiry sandrowe (na południe od Opalenisk) oraz piaski, żwiry, mady rzeczne oraz torfy i namuły (w okolicach Chodaczowa).

Wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej dla Gminy wynosi powyżej 80 pkt i oznacza tereny o bardzo korzystnych warunkach dla rolnictwa. Jakość gleb na terenie gminy nie jest jednorodna. Lepsze gleby występują na lessach (północny zachód i centrum gminy), słabsze na piaskach, żwirach i mułkach rzecznych (centrum i południowy wschód), a najslabsze na piaskach i żwirach sandrowych (południowy zachód). Przeważają gleby bielcowe (klasa III i IV), które zajmują 76% ogólnej powierzchni gruntów.

Teren gminy znajduje się w zlewni Wisłoka. Dolina tej rzeki leży w południowoschodniej części Gminy.

Średnia temperatura roku wynosi około 8°C. Liczba dni z przymrozkami wynosi 90 do 100 dni. Pierwsze przymrozki pojawiają się w połowie października i mogą występować aż do końca kwietnia. Przeważają wiatry z kierunku zachodniego i południowo-zachodniego (łącznie 50 %). Średnie roczne opady kształtują się na poziomie 650 mm.

2.4.2. OBSZARY I OBIEKTY CHRONIONE

Teren Gminy Grodzisko Dolne charakteryzuje się znacznym potencjałem przyrodniczym. Najbardziej wartościowe krajobrazowo fragmenty gminy zostały włączone do Zmysłowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Najważniejszą jego częścią jest Rezerwat Przyrody „Zmysłówka”, zachowany fragment pierwotnego lasu mieszanego porośnięty modrzewiami, jodłami, grabami, bukami i lipami, jak również dębami o wymiarach pomnikowych. Tutejsze lasy cechuje olbrzymie bogactwo fauny i flory. W runie występują gatunki roślin chronionych i rzadkich na płaskowyżu Kolbuszowskim, a faunę reprezentują m.in. sarny, dziki, zające i bobry. Godne uwagi jest również uroczysko „Górka” stanowiące duże skupisko modrzewia oraz długie morenowe wzgórze usypane przez wiatry zwane „Wałami Chmielnickiego” ze wzniesieniem Księża Góra (216 m n.p.m.).

Na terenach chronionych ogranicza się działania mogące negatywnie oddziaływać na środowisko. Zabrania się tam m. in. realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, niszczenia zadrzewień śródpolnych, lokalizowania budowli w pasie 100 m od obiektów hydrograficznych, wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, dokonywania zmian stosunków wodnych i likwidowania naturalnych zbiorników wodnych.

Dodatkowym elementem uatrakcyjnającym krajobraz są liczne zagłębienia polodowcowe, tworzące charakterystyczne oczka wodne. Największym z nich jest zbiornik wodny „Czyste”, położony w sąsiedztwie lasów sosnowych, stanowiący doskonałe miejsce wędkowania i wypoczynku. Zbiornik ten o powierzchni ok. 8,05 ha stanowi miejsce letniego wypoczynku okolicznych mieszkańców. Posiada też

korzystne warunki do uprawiania sportów wodnych. W okresie wakacyjnym działa strzeżone kąpielisko. Zaletą przyrodniczą nie w pełni wykorzystaną są także niezwykle czyste wody głębinowe, będące cennym zasobem naturalnym.

Rezerwat „Zmysłówka” razem ze zbiornikiem wodnym „Czyste” są wskazywane jako obiekty, które posiadają cenne atuty dla rozwoju turystyki.

2.4.7. POTENCJALNE ZAGROŻENIA DLA ŚRODOWISKA

Kwestią mogącą niekorzystnie wpływać na jakość środowiska w gminie jest niedostatek kanalizacji sanitarnej. Ścieki komunalne i gospodarskie gromadzone są jeszcze w kilku sołectwach w szambach, co powodować może ryzyko odprowadzania ścieków bezpośrednio do gruntu lub wód powierzchniowych. Może to wywoływać zanieczyszczenie wód powierzchniowych i podziemnych oraz skażenie gleb. Dotyczy to zwłaszcza zagrożeń występujących w strefach ochrony bezpośredniej i pośredniej ujęć wody. Wyzwaniem dla gminy będzie także redukcja własnych zanieczyszczeń i emisji w ramach tzw. „niskiej emisji” oznaczającej całość emitowanych do powietrza substancji z niewysokich źródeł emisji. Tym samym niezbędne będą działania w zakresie wdrażania rozwiązań z zakresu gospodarki niskoemisyjnej, czyli oparciu się przede wszystkim na efektywności energetycznej, wykorzystaniu odnawialnych źródeł energii i zastosowaniu technologii ograniczających emisję. Termin „gospodarka niskoemisyjna” (low emission economy) oznacza bowiem gospodarkę charakteryzującą się przede wszystkim oddzieleniem wzrostu emisji gazów cieplarnianych od wzrostu gospodarczego, głównie poprzez ograniczenie wykorzystania paliw kopalnych. Stosowne rozwiązania w tym zakresie ujęte zostały w „Planie Gospodarki Niskoemisyjnej Gminy Grodzisko Dolne na lata 2015-2020”. Obecnie Gmina podejmuje działania związane z aktualizacją tego planu na lata kolejne.

Jednym z istniejących zagrożeń środowiskowych jest problem występowania azbestu. Włókna azbestu mają średnicę czterokrotnie cieńszą od ludzkiego włosa. Badania zaś dowiodły, że wszystkie włókna, których średnica jest mniejsza od 3 mikrometrów, a długość większa niż 5 mikrometrów są respirabilne - a to oznacza, że wciągnięte wraz z powietrzem do płuc, pozostają tam. Może to powodować chorobę zwaną azbestozą. Pył azbestowy nie tylko zanieczyszcza płuca, ale i mechanicznie je uszkadza - ostre drobinki drażnią śluzówkę, co powoduje zwłóknienie tkanki płucnej i pośrednio proces nowotworowy, a organizm nie jest w stanie rozpuścić włókien azbestu ze względu na ich dużą odporność chemiczną. Proces chorobowy przy azbestozie jest długi - średnio wynosi 20 lat od chwili zetknięcia się z azbestem. Choroba objawia się napadami kaszlu i astmą.

Zgodnie z rozporządzeniem ministra gospodarki z 14 sierpnia 1998 roku można stosować wyroby zawierające azbest, których gęstość objętościowa jest większa niż 1000 kg/m³ (np. pokrycia azbestowo-cementowe), pod warunkiem, że ich stosowanie jest bezpieczne. Wszyscy właściciele domów, do budowy których

wykorzystano materiały zawierające azbest, zobowiązani byli do 31 marca 1999 roku wykonać przegląd budynku, a wynik złożyć w terenowym organie nadzoru budowlanego. Jeżeli materiały te nie mają widocznych uszkodzeń, mogących przyczyniać się do przedostawania się azbestu do środowiska, można ich nie wymieniać. Wystarczy zapewnić ich bezpieczną eksploatację, dzięki szczelnej zabudowie przegrodą bez naruszenia samego wyrobu lub dzięki pokryciu powierzchni szczelną powłoką ze środka wiążącego azbest. Wyroby uszkodzone lub o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000 kg/m³ muszą zostać usunięte.

Z uwagi na powyższe, analizie poddano w poszczególnych jednostkach referencyjnych, budynki zawierające azbest w celu określenia konkretnych problemów w obszarze środowiskowym. Takie zestawienie pozwala na porównanie sytuacji w poszczególnych sołectwach celem zdelimitowania obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji również w związku z występowaniem problemów w sferze środowiskowej.

Dziewiąty wskaźnik delimitacyjny - liczba budynków zawierających azbest wskazuje, w których sołectwach możemy zaobserwować szczególną koncentrację problemu. Zgodnie ze wspomnianym rozporządzeniem ministra gospodarki materiały zawierające azbest muszą zostać usunięte na koszt właściciela budynku i zastąpione innymi wyrobami, nie zawierającymi azbestu. Prace polegające na usuwaniu lub naprawie starych pokryć azbestowych mogą być wykonywane wyłącznie przez firmy posiadające odpowiednie wyposażenie techniczne oraz zatrudniające odpowiednio przeszkolonych pracowników. Wykonawca musi posiadać zezwolenie na prowadzenie działalności, w wyniku której powstają niebezpieczne odpady.

Tabela 12 - Liczba budynków zawierających azbest w poszczególnych sołectwach w Gminie Grodzisko Dolne

Lp.	Sołectwo	Liczba budynków zawierających azbest
1.	Chodaczów	44
2.	Grodzisko	64
3.	Grodzisko Dolne	203
4.	Grodzisko Górne	130
5.	Grodzisko Nowe	71
6.	Grodzisko Podlesie	19
7.	Laszczyń	31
8.	Opaleniska	17
9.	Wólka Grodziska	34
10.	Zmysłówka	51
ŚREDNIA		66,40

Źródło: Urząd Gminy Grodzisko Dolne

Zgodnie z danymi udostępnionymi przez Urząd Gminy Grodzisko Dolne łączna liczba budynków pokrytych azbestem wynosi 664. Średnia wartość wskaźnika dla gminy wynosi 66,40. Największą liczbę budynków pokrytych azbestem,

przekraczający wartość średnią dla gminy odnotowano w sołectwach: Grodzisko Dolne, Grodzisko Górne i Grodzisko Nowe.

2.5. OBSZAR PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNY

Diagnoza obszaru przestrzenno-funkcjonalnego stanowi jeden z elementów wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. Ma ona na celu zidentyfikowanie terytoriów problemowych, w szczególności w zakresie niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej złego stanu technicznego, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niedostosowania infrastruktury do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, niedoboru lub niskiej jakości terenów publicznych.

Analiza SWOT opracowana na potrzeby Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Grodzisko Dolne na lata 2021-2030 również zaznacza na występowanie problemów społecznych w obszarze przestrzenno-funkcjonalnym. Możemy wśród nich wymienić np. następujące problemy: duża odległość placówek zdrowotnych dla znacznej części mieszkańców, brak opieki specjalistycznej, brak żłobków, brak atrakcyjnej oferty kulturalnej dla młodzieży, brak imprez kulturalnych o zasięgu ponadgminnym, niedostateczne wykorzystanie potencjału Parku Krajobrazowego i Zalewu, niedostateczna organizacja rekreacji rowerowej, brak wystarczającej liczby miejsc do czynnego uprawiania sportu i rekreacji, niedostosowanie obiektów użyteczności publicznej do potrzeb osób niepełnosprawnych, brak ośrodka wsparcia dla organizacji pozarządowych, niedostateczna liczba miejsc w placówce wsparcia dziennego, Środowiskowym Domu Samopomocy i Ośrodku Rewalidacyjno-Wychowawczym w stosunku do potrzeb, brak Zakładu Aktywności Zawodowej, brak Całodobowego Domu Opieki nad Osobami Starszymi, brak poradni specjalistycznych na terenie Gminy Grodzisko Dolne oraz brak mieszkań socjalnych.

W dalszej części rozdziału dokonano analizy niniejszego obszaru ze szczególnym uwzględnieniem elementów wspierających wychodzenie ze zdiagnozowanych problemów i potrzeb mieszkańców Gminy Grodzisko Dolne, czyli funkcji społecznych kulturalnych i rekreacyjnych infrastruktury gminnej.

2.5.1. FUNKCJE KULTURALNE

Głównymi instytucjami prowadzącą działalność kulturalną w gminie są Ośrodek Kultury oraz Gminna Biblioteka Publiczna w Grodzisku Dolnym. Ośrodek Kultury zajmuje się organizowaniem działalności kulturalnej w gminie, w szczególności: edukacją kulturalną i wychowaniem przez sztukę, gromadzeniem, dokumentowaniem, tworzeniem, ochroną i udostępnianiem dóbr kultury, tworzeniem warunków dla rozwoju folkloru a także rękodzieła ludowego

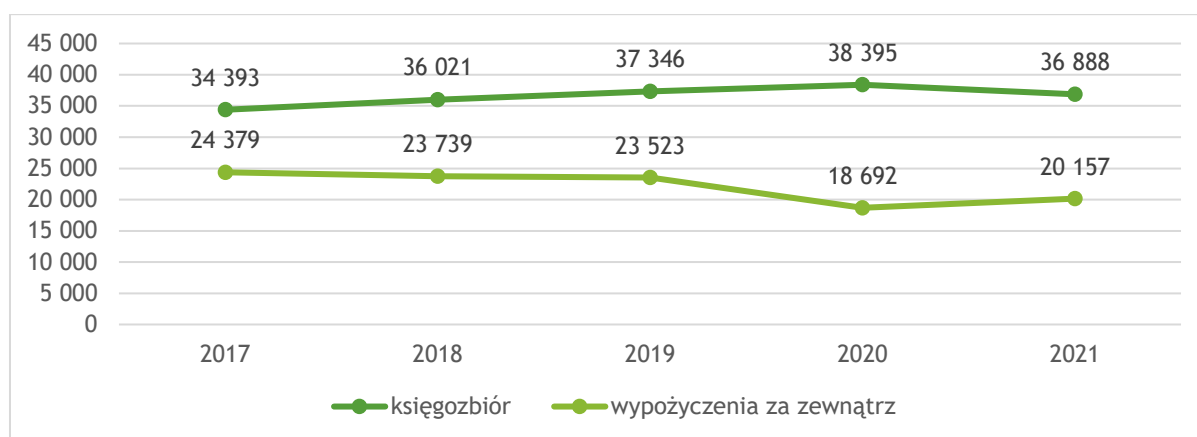
i artystycznego, w tym: kultywowaniem i propagowaniem lokalnych zwyczajów, obrzędów, muzyki ludowej, dokumentacją obrzędów, zwyczajów, przedmiotów kultury materialnej i działalności kulturalnej. Ośrodek Kultury zajmuje się również opieką nad twórcami ludowymi, tworzeniem warunków dla rozwoju amatorskiego ruchu artystycznego oraz zainteresowania wiedzą i sztuką poprzez m.in.: prowadzenie pracy zespołów, kół i klubów zainteresowań, tworzenie warunków do działania stowarzyszeń, fundacji społeczno - kulturalnych i innych podmiotów w zakresie upowszechniania i prowadzenia działalności kulturalnej, zadania przekazane gminie w zakresie ochrony dóbr kultury, propagowanie, organizacja rekreacji, turystyki, sportu masowego, organizacja zawodów sportowych, imprez sportowo - rekreacyjnych, zadania z zakresu sportu gminnego i szkolnego. Przy GOK działają liczne zespoły, w tym m.in.: Zespół Regionalny „Grodziszczoki”; Kapela Ludowa „Grodziszczoki”; Zespół Śpiewaczo-Obrzędowy „Leszczynka”; Orkiestra Dęta wraz z młodzieżową sekcją; Zespół Śpiewaczy „Wiola”; młodzieżowa kapela ludowa.

Drugim istotnym obiektem kulturotwórczym jest Gminna Biblioteka Publiczna w Grodzisku Dolnym. Służy ona rozwijaniu i zaspokajaniu potrzeb oświatowych, kulturalnych, informacyjnych i czytelniczych mieszkańców gminy oraz uczestniczy w upowszechnianiu wiedzy i kultury. Do jej zadań należy w szczególności gromadzenie, opracowywanie, przechowywanie i ochrona materiałów bibliotecznych, udostępnianie zbiorów na miejscu i wypożyczanie na zewnątrz, prowadzenie wypożyczeń międzybibliotecznych z uwzględnieniem szczególnych potrzeb dzieci i młodzieży oraz osób niepełnosprawnych. Biblioteka posiada 2 filie - w Zmysłowce oraz w Grodzisku Nowym.

Ponadto biblioteka prowadzi działalność kulturalno-społeczną, m.in. poprzez: spotkania Dyskusyjnego Klubu Książki, spotkania klubu seniora, spotkania autorskie, organizowanie konkursów: czytelnicze, literackie, plastyczne, lekcje biblioteczne, imprezy biblioteczne i cykliczne spotkania okolicznościowe (bajkowe poranki, wieczory głośnego czytania i inne formy aktywności).

Biblioteka gminna prowadzona jest przez pracowników merytorycznych, obsługujących czytelników wypożyczalni, czytelni i oddziału dla dzieci. Statutowe działanie z zakresu gromadzenia i udostępniania zbiorów bibliotecznych wspierane jest przez zakup nowych książek i informatyzację. Zakupów nowości wydawniczych dokonuje się ze środków przyznawanych przez władze gminne a także w ramach tzw. zakupu ministerialnego. Księgozbiór uzupełniany jest według zapotrzebowań czytelników, czyli o tytuły najbardziej poczytne oraz literaturę popularno-naukową dla młodzieży uczącej się i studiującej. Dla dzieci kupowane są bogato ilustrowane bajki, czy popularne bestsellery dla młodzieży. Biblioteka udostępnia też piękny i bogaty tematycznie księgozbiór parafialny. W ostatnim czasie powiększa się też liczba dostępnych audiobooków.

Wykres 19 - Księgozbiór i wypożyczenia na zewnątrz w Gminie Grodzisko Dolne w latach 2017-2021

Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, w 2021 liczebność księgozbioru znajdującego się w zasobach Gminy Grodzisko Dolne wynosiła 36888 egzemplarzy. Co bardzo istotne zbiór powiększył się na przestrzeni okresu 2017-2021. Corocznie notując znaczące wzrosty w stosunku do lat poprzedzających. Mimo to, liczba wypożyczeń na zewnątrz niniejszego księgozbioru spadła na przestrzeni analizowanego okresu tj. lat 2017-2021. Taki stan rzeczy świadczy o słabnącym zainteresowaniu czytelnictwem wśród mieszkańców Gminy Grodzisko Dolne. Można zauważyć, że do roku 2019 tendencja w zakresie korzystania z zasobów bibliotecznych znacząco spadła. Sytuację tę tłumaczy częściowo zmiana nawyków czytelniczych i coraz częstsze wykorzystywanie internetu, komputerów, czy tabletów do przeglądania treści czytelniczych. Gmina Grodzisko Dolne wychodzi naprzeciw trendom i oczekiwaniom społecznym w niniejszym zakresie i posiada część księgozbioru również w wersji elektronicznej.

2.5.2. FUNKCJE REKREACYJNE

Zasoby dla rozwoju sportu i rekreacji na analizowanym obszarze stanowią istniejące obiekty sportowo-rekreacyjne, wartościowe walory krajobrazowe i przyrodnicze oraz zbiorniki wodne, które stanowi atrakcję dla mieszkańców i turystów. Gmina Grodzisko Dolne posiada zasoby przyrodnicze i kulturowe pozwalające na rozwój na jej terenie różnych form wypoczynku i rekreacji. O jej atrakcyjności turystycznej decyduje przede wszystkim położenie umożliwiające rekreację pieszą, rowerową i konną, także wypoczynek nad wodą i gry sportowe.

Jeżeli chodzi o zasoby infrastruktury sportowej znajdujące się na terenie gminy należy wymienić m.in. liczne: sale gimnastyczne, boiska i place zabaw przy placówkach oświatowych. Powstały również 3 boiska typu „Orlik”, 1 „mini-Orlik” oraz siłownie plenerowe. Na terenie gminy usytuowany jest stadion piłkarski klubu LKS Grodziszczanka oraz boisko szkolne trawiaste wraz z trybunami - zbudowane w partnerstwie ze Stowarzyszeniem Rozwoju Wsi Wólka Grodziska. W miejscowości Grodzisko Górne na stadionie utworzony jest kort tenisowy, a w okresie zimowym

Na terenie gminy znajduje się przyrodniczo - historyczny niebieski szlak rowerowy na trasie: Zalew „Czyste” - Laszczyny - Zmysłówka - lasy państwowe - Opaleniska - Zmysłówka - Podlesie - Grodzisko Dolne - Zalew „Czyste”. Nawierzchnia trasy jest niemal na całej długości utwardzona, przebiega przez drogi i ścieżki leśne, szutrowe, asfaltowe o zróżnicowanym stopniu gładkości. Biegnie ona przez Zmysłowski Obszar Chronionego Krajobrazu z „Rezerwatem Zmysłówka”, a na trasie spotkać można polodowcowe wzgórza, wydmy, jak też pola, oczka wodne czy liczne symbole i znaki upamiętniające wydarzenia z okresu II wojny światowej. Uczestnicy rowerowych wypraw mogą zapoznać się z ciekawą i bogatą historią miejsc i obiektów znajdujących się na szlaku. Miejsca te są symbolem wielokulturowości i świadczą o interesującej przeszłości tych terenów. Trasa jest dostępna dla turystów na rowerach trekkingowych i górskich, a jej całkowita długość wynosi ponad 25 km. Kwestią wymagającą interwencji jest utrzymanie tras w odpowiednim stanie (wykoszenie traw, remont niektórych znaków i tablic informacyjnych itp.). Poniżej znajduje się mapa szlaku rowerowego przebiegającego przez teren gminy.

SZLAK ROWEROWY NIEBIESKI
GMINA GRODZISKO DOLNE
 pow. leżajski, woj. podkarpackie
 skala 1:30 000
 1 cm = 300 m

LEGENDA

- Granica gminy
- Dróg głównych, drugorzędnych
- Dróg lokalnych, polnych, duktów leśnych
- Jezerka, stawy, rzeki, strumienie
- Łąki, łąki, łąki, łąki
- Łąki zielone, łąki zielone
- Zabudowa mieszkalna i gospodarcza
- Kapliczki, krzyże, wieże, młyn
- Zakłady przemysłowe, stacje paliw
- Kościół, kaplica, cmentarz
- Wartości, kity, temowce, skłapy
- Stół rowerowy niebieski
- Punkty widokowe, pole namiotowe
- Mapie pamięci narodowej
- Wartości kapliczki, krzyże
- Kościół, cmentarz, cmentarz parafialny
- Cmentarz żydowski
- Informacja turystyczna
- Rozwój przyrody
- Kaplica, stacja (szosowa)

www.grodziskodolne.pl

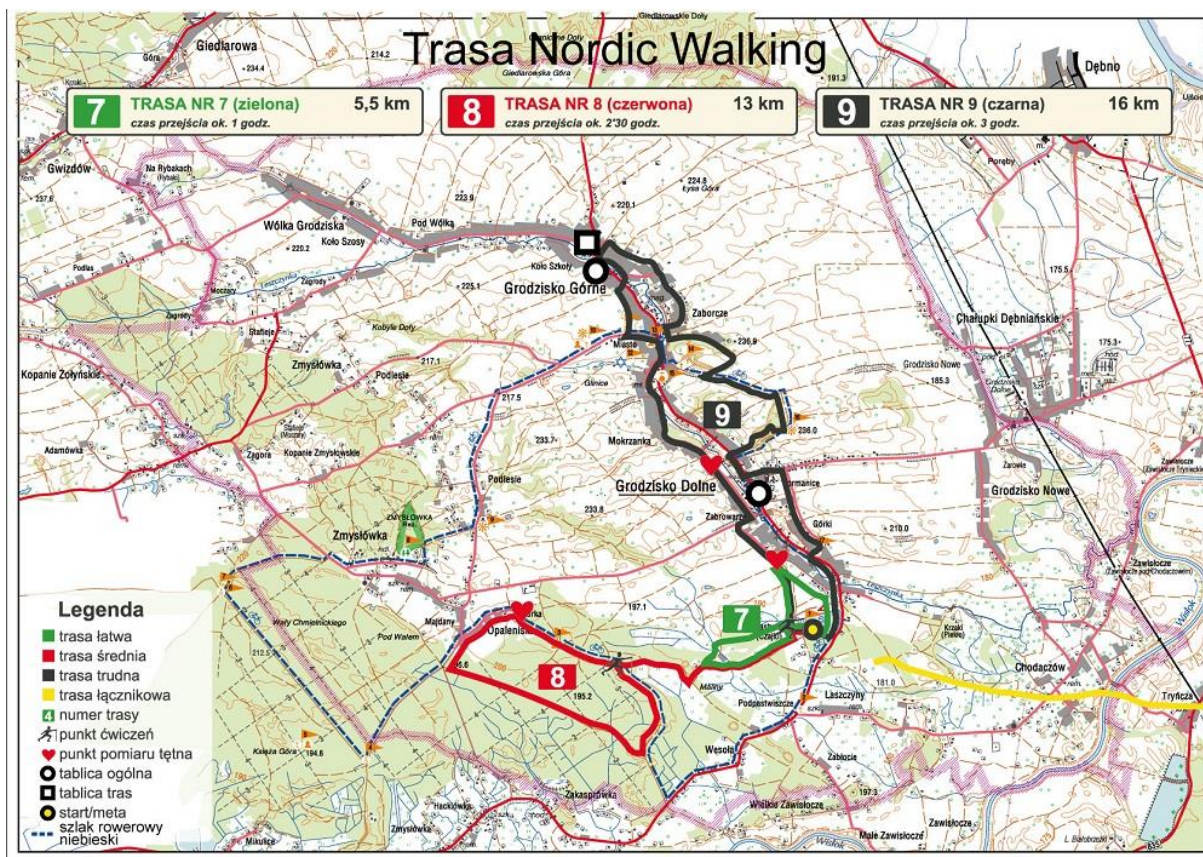
44

Na terenie Gminy Grodzisko Dolne istnieje kilka naturalnych watorów rekreacyjnych. Do najważniejszych zaliczone są obszary włączone do Zmysłowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu i Rezerwatu Przyrody „Zmysłówka”. Na tym obszarze znajduje się zbiornik wodny „Czyste” o powierzchni 8 ha, który w okresie letnim stanowi miejsce do wypoczynku dla wielu mieszkańców. Część zalewu jest wydzielona na potrzeby strzeżonego kąpieliska. Rzeką Leszczynka i zalew „Czyste” to również całoroczne miejsce dla wędkarzy. Należy jednocześnie zaznaczyć, że obecnie zasoby wodne gminy nie są wystarczająco wykorzystywane pod kątem organizacji sportów wodnych.

Na terenie gminy znajduje się również szlak do uprawiania Nordic Walking podzielony na 3 trasy (zieloną, czerwoną i czarną) o łącznej długości ok. 35 km. Powstał on w wyniku kooperacji Lokalnych Grup Działania: Stowarzyszenia „Dorzecze Mleczki” oraz Stowarzyszenia „Kraina Sanu”. Na terenie Gminy Grodzisko Dolne zlokalizowane zostały trzy szlaki o różnym stopniu trudności:

- trasa zielona (łatwa) - o długości 5,5 km,
- trasa czerwona (średnio trudna) - 13 km,
- trasa czarna (trudna) - 16 km.

Mapa 4 - Szlaki nordic walking po Gminie Grodzisko Dolne

Źródło: <https://samorząd.gov.pl/web/gmina-grodzisko-dolne/trasa-nordic-walking>

2.5.3. FUNKCJE SPOŁECZNE

Szczególnie istotne z punktu widzenia działań rewitalizacyjnych są również funkcje społeczne gminy. Każda jednostka samorządu terytorialnego posiada na swoim terenie infrastrukturę związaną z szeroko pojętymi funkcjami społecznymi. W gminie Grodzisko Dolne będą to przede wszystkim: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej oraz Środowiskowy Dom Samopomocy w Laszczynach wraz z filią w Zmysłówce.

Jednym z głównych zadań pomocy społecznej, pełnionej przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Grodzisku Dolnym jest wspieranie osób i rodzin w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwienie im życia w godziwych warunkach. Wsparcie to realizuje się poprzez podejmowanie szeregu działań zmierzających do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem. Jednym z jego elementów jest diagnoza problemów występujących w rodzinie. Ma ona zazwyczaj miejsce podczas przeprowadzania wywiadu środowiskowego, który jest wymagany do uzyskania pomocy. Rodzaj, forma i rozmiar świadczonej pomocy jest uzależniona od zgłaszanych potrzeb, okoliczności uzasadniających udzielenia pomocy i możliwości GOSP.

W swojej działalności GOSP skupia się na pomocy najbardziej potrzebującym. Beneficjenci otrzymują świadczenia pieniężne, dożywiane są dzieci z rodzin ubogich, niepełnych i wielodzietnych. Pomocą objęte są również osoby długotrwale chore, niepełnosprawne i samotne. Finansowanie pomocy społecznej odbywa się ze środków: budżetu gminy z przeznaczeniem na finansowanie zadań własnych, dotacji celowych budżetu centralnego z przeznaczeniem na realizację zadań zleconych gminie z zakresu pomocy społecznej.

Należy przypuszczać, że w kolejnych latach wydatki na różne formy pomocy społecznej będą w dalszym ciągu istotnym obciążeniem. Po stronie beneficjentów pomocy społecznej znajduje się bowiem wciąż liczna grupa osób, dla których świadczenia społeczne są głównym lub jedynym źródłem dochodu. Przeciwdziałanie trwałemu wykluczeniu społecznemu i zawodowemu takich osób będzie jednym z zadań gminy w nadchodzącym okresie.

Osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, to osoby długotrwale bezrobotne, z problemem alkoholowym, opuszczające zakłady karne, niezaradne życiowo. Właśnie te grupy zostaną objęte pomocą w postaci szkoleń mających na celu pomoc w zdobyciu kwalifikacji do podjęcia pracy, przekwalifikowania, samo zatrudnienia, bądź uczestnictwa w ośrodkach wsparcia, świetlicach środowiskowych i domach samopomocy. Osoby te powinny móc liczyć również na pomocą psychologiczną i prawną.

Środowiskowy Domu Samopomocy w Laszczynach zapewnia wsparcie dla działań GOSP. W roku 2012 w Zmysłówce otwarta została jego filia, dzięki temu ŚDS mógł przyjąć więcej osób potrzebujących wsparcia. Na koniec 2021 roku opieką ŚDS

objętych było 60 podopiecznych z terenu gminy Grodzisko i gmin sąsiednich. Środowiskowy Dom Samopomocy jest placówką pobytu dziennego, będącą ośrodkiem wsparcia dla osób dorosłych z zaburzeniami psychicznymi ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, a w wyjątkowych sytuacjach z lekkim stopniem niepełnosprawności intelektualnej, u których dodatkowo występuje niepełnosprawność fizyczna lub inne trudności adaptacyjne w środowisku rodzinnym i lokalnym.

Głównym zadaniem Środowiskowego Domu Samopomocy w Laszczynach jest wszechstronna rehabilitacja, zarówno zawodowa jak i społeczna zmierzająca do ogólnego rozwoju i poprawy umiejętności oraz sprawności każdego uczestnika niezbędnych do możliwie samodzielnego, niezależnego i aktywnego życia w środowisku oraz poczucia więzi z ludźmi i środowiskiem lokalnym w warunkach bezpieczeństwa i akceptacji.

Celem działalności jest wspieranie poczucia własnej wartości, pewności siebie, odwagi, umiejętności nawiązywania i utrzymywania kontaktów, samodzielności w myśleniu i działaniu, rozwój sprawności motorycznej i psychomotorycznej, poprawa funkcjonowania w życiu codziennym, rozumienia siebie i otoczenia.

2.5.4. JAKOŚĆ PRZESTRZENI PUBLICZNEJ

Pojęcie przestrzeni publicznej zostało zdefiniowane w art. 2. ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Zgodnie z jego treścią poprzez "obszar przestrzeni publicznej" - należy rozumieć obszar o szczególnym znaczeniu dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców, poprawy jakości ich życia i sprzyjający nawiązywaniu kontaktów społecznych ze względu na jego położenie oraz cechy funkcjonalno-przestrzenne, określony w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

Przestrzeń publiczna jest zatem niejako dobrem wspólnie użytkowanym, kształtowanym, zgodnie ze społecznymi zasadami i wartościami. Zadaniem przestrzeni publicznej jest zaspokojenie potrzeb społeczności lokalnych. Jest ona również miejscem transmisji różnych produktów materialnych i niematerialnych zaspokajających różnorodne potrzeby mieszkańców gminy. Z tego względu jest dobrem i zasobem o strategicznym znaczeniu dla społeczności lokalnych.

Poniższe zestawienie wskazuje, które sołectwa z terenu Gminy Grodzisko Dolne, w szczególności wymagają interwencji w zakresie poprawy stanu przestrzeni publicznych. Stan infrastruktury został określony w 3 poziomach. Za poziom zły/wymagający inwestycji sołectwo otrzymuje 2 punkty, za stan zadowalający 1 punkt, natomiast za stan dobry 0 pkt. Im wyższy wskaźnik punktowy tym sytuacja w danym sołectwie jest gorsza.

Występowanie terenów zdegradowanych, fizycznie zniszczonych, sprzyja budowaniu poczucia niskiej jakości życia i może być elementem napędzającym powstawanie różnego rodzaju problemów społecznych. Takie zestawienie pozwala również na dokonanie porównania sytuacji w poszczególnych sołectwach celem zdelimitowania obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji również w związku z występowaniem problemów w sferze przestrzenno-funkcjonalnej.

Tabela 13 - Występowanie zdegradowanych obszarów i budynków w przestrzeni publicznej na terenie Gminy Grodzisko Dolne

	Stan obiektów użyteczności publicznej	Stan miejsc ogólnodostępnych wymagających dostosowania do potrzeb osób o szczególnych potrzebach	Stan infrastruktury drogowej	Wartość wskaźnika degradacji przestrzeni publicznej
Chodaczów	zadowalający	zadowalający	zadowalający	3
Grodzisko	zadowalający	zadowalający	zadowalający	3
Grodzisko Dolne	zadowalający	zadowalający	zadowalający	3
Grodzisko Górne	zadowalający	zadowalający	zadowalający	3
Grodzisko Nowe	zły	zły	zadowalający	5
Grodzisko Podlesie	zadowalający	zadowalający	zadowalający	3
Laszczyny	zadowalający	zadowalający	zadowalający	3
Opaleniska	zadowalający	zadowalający	zadowalający	3
Wólka Grodziska	zadowalający	zadowalający	zadowalający	3
Zmysłówka	zły	zły	zadowalający	5
Średnia				3,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Grodzisko Dolne.

Dziesiąty wskaźnik delimitacyjny - określa poziom degradacji przestrzeni publicznej. Wskaźnik ten określa poziom występowania złego stanu technicznego infrastruktury społecznej lub niskiej jakości terenów publicznych, w tym np. niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niedostosowania infrastruktury do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej.

Do jednostek znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji w zakresie jakości przestrzeni publicznej zaliczyć możemy sołectwo Grodzisko Nowe i Zmysłówka. Tutaj wskaźnik występowania przestrzeni zdegradowanej przekracza wartość średnią dla Gminy Grodzisko Dolne.

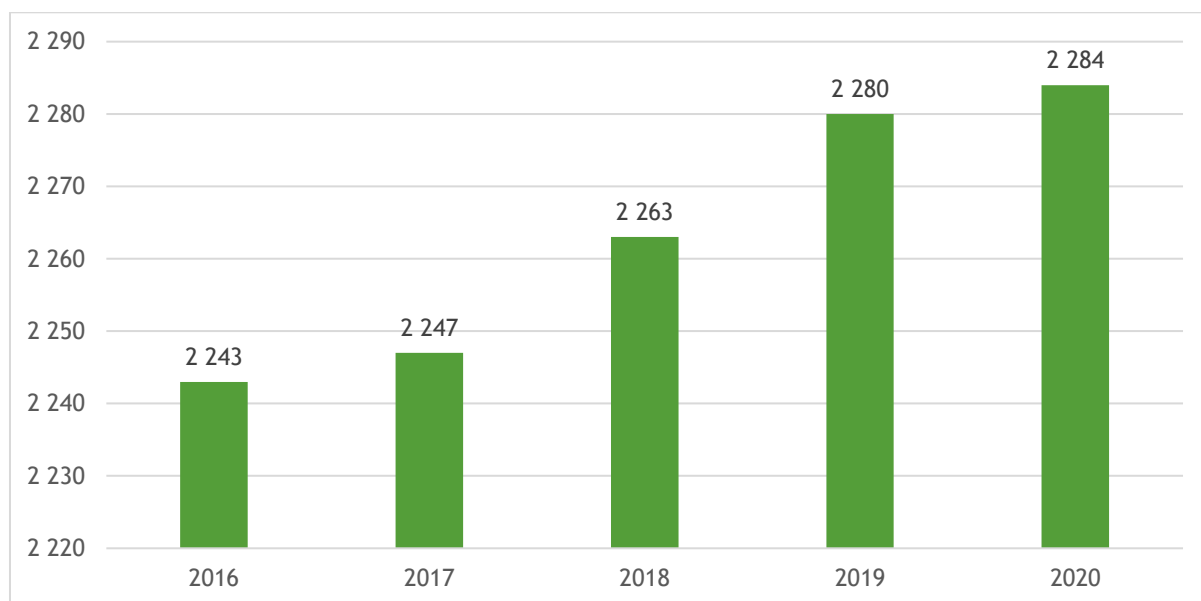
2.6. OBSZAR TECHNICZNY

Diagnoza obszaru technicznego stanowi jeden z elementów wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. Ma ona na celu zidentyfikowanie terytoriów problemowych, w szczególności w zakresie degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz niefunkcjonowaniu rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności, ochrony środowiska i zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Dlatego też, należy zaznaczyć, że obszar techniczny oraz obszar przestrzenno-funkcjonalny w wielu elementach przenikają się lub wzajemnie uzupełniają.

2.6.1. ZASOBY MIESZKANIOWE

Zasoby mieszkaniowe są bardzo istotnym czynnikiem świadczącym o rozwoju gminy. W pewien sposób związane są również z rozwojem gospodarczym społeczeństwa oraz poziomem jego zamożności. Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego wskazuje, że na przestrzeni lat 2016-2020 liczba mieszkań w Gminie Grodzisko Dolne wzrosła z poziomu 2243 w roku 2016 do poziomu 2284 w roku 2020. Taki poziom wzrostu wskaźnika z pewnością możemy odnotować jako zjawisko pozytywne. Analogicznie do liczby mieszkań rośnie również ich powierzchnia użytkowa, która w 2020 roku wynosiła 203 553 m². Taki stan rzeczy świadczy o poprawie sytuacji mieszkaniowej. Wzrosty nie są jednak odpowiednio wysokie i wskazują na powolne polepszanie się warunków mieszkaniowych. Co może być również przyczyną pojawiania się różnego rodzaju problemów społecznych.

Wykres 20 - Zasoby mieszkaniowe na terenie Gminy Grodzisko Dolne w latach 2016-2020

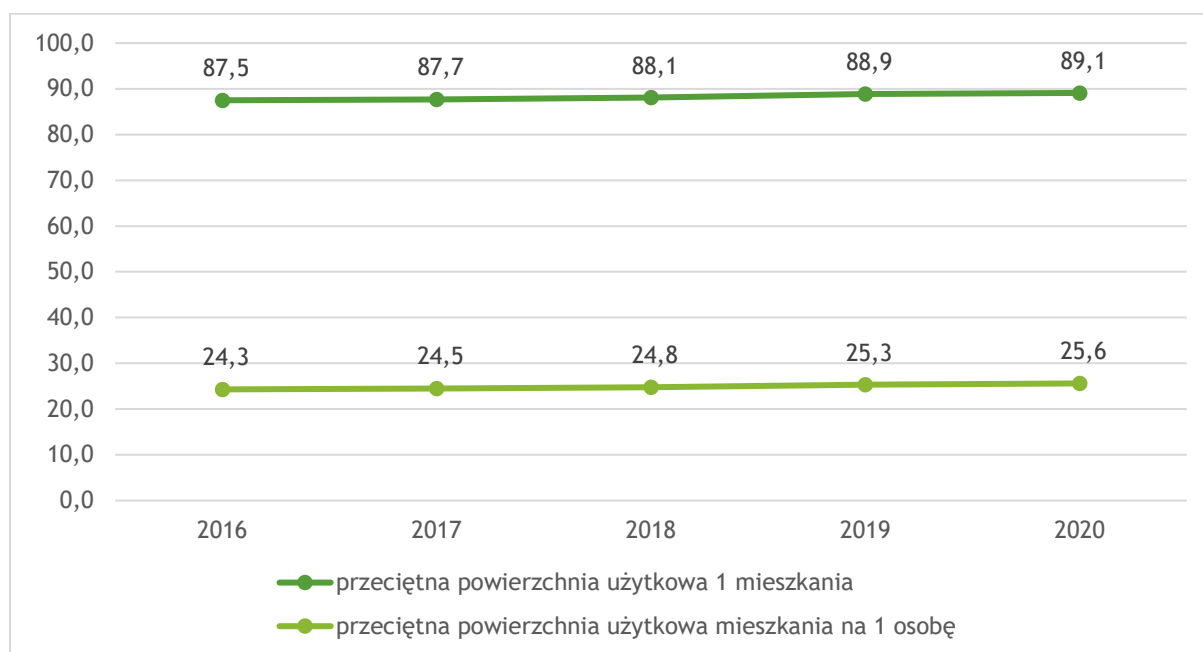

Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych

Należy jednocześnie zaznaczyć, że zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego, tylko 6 z 2284 mieszkań było mieszkaniami komunalnymi. Ich łączna powierzchnia wynosiła 260 m². Takie zasoby będące własnością Gminy Grodzisko Dolne z pewnością nie wyczerpują potrzeb mieszkańców w niniejszym zakresie.

Uszczegółowieniem wskaźnika dotyczącego liczby mieszkań na terenie Gminy Grodzisko Dolne, mogą być wskaźniki określające przeciętną powierzchnię użytkową 1 mieszkania oraz przeciętną powierzchnię użytkową przypadającą na 1 mieszkańca. W obydwu przypadkach, możemy zauważyć wzrost wartości wskaźnika w analizowanym okresie. Nie są to wzrosty znaczące, co może świadczyć o względnie stałej sytuacji w zakresie dostępnych zasobów mieszkaniowych, jednak jest warto odnotowania.

Wykres 21 - Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na terenie Gminy Grodzisko Dolne w latach 2016-2020

Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego: przeciętna liczba izb w jednym mieszkaniu wynosi 4,18. Należy również zaznaczyć, że jednocześnie przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie oraz przeciętna liczba osób przypadających na jedną izbę nieznacznie spadają na przestrzeni badanego okresu. W roku 2020 wskaźniki te osiągnęły wartości: 3,49 i 0,83.

Jednak wpływ na taki stan rzeczy ma przede wszystkim wyludnianie się Gminy Grodzisko Dolne, a nie znacząca poprawa zasobów mieszkaniowych poprzez istotny wzrost liczby mieszkań oddanych do użytku.

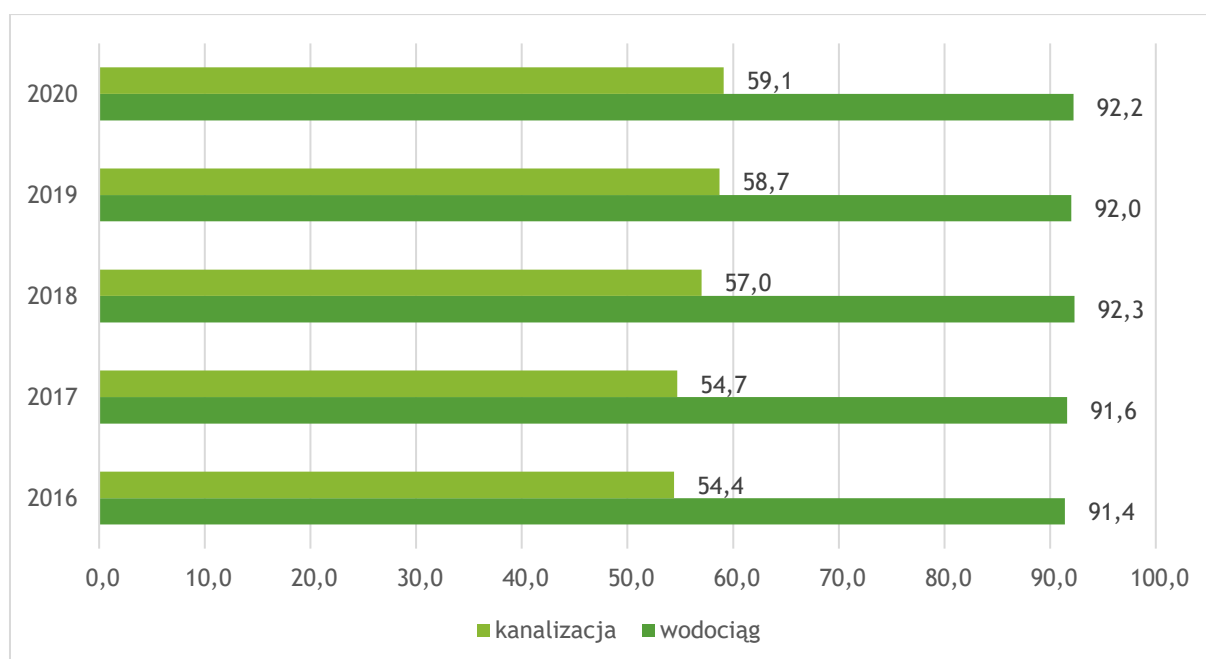
2.6.2. INFRASTRUKTURA SIECIOWA

Drugim elementem obszaru technicznego jest infrastruktura sieciowa. Wiąże się ona bezpośrednio z odnotowanymi zasobami mieszkaniowymi. Można wręcz powiedzieć, że uszczegółowieniem wskaźnika dotyczącego liczby mieszkań na terenie Gminy Grodzisko Dolne, może być właśnie wskaźnik określający procent mieszkań wyposażonych w wodociąg i kanalizację. Należy zaznaczyć, że występuje tutaj wyraźna dysproporcja.

W zakresie mieszkań podłączonych do sieci wodociągowej wartość wskaźnika jest na wysokim poziomie już od początku analizowanego okresu tj. od 2016 r. Wówczas wynosiła ona 91,4%. Pozytywną informację w niniejszym zakresie jest również fakt, że do 2020 r. udało się podłączyć do sieci wodociągowej 92,2% mieszkań. Zatem coraz większa liczba mieszkańców ma zapewniony dostęp do bieżącej wody.

Słabiej prezentują się dane dotyczące procentu skanalizowania gminy. Tutaj wartość wskaźnika utrzymuje się na względnie stałym i dość niskim poziomie. W 2020 r. wyniosła ona zaledwie 59,1%. Z pewnością jest to wynik niezadowalający, który wskazuje na konieczność podjęcia interwencji w tym zakresie.

Wykres 22 - Procent mieszkań wyposażonych w wodociąg i kanalizację na terenie Gminy Grodzisko Dolne w latach 2016-2020

Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych

Uszczegóławiając wskaźniki dotyczące poziomu zwodociągowania i skanalizowania Gminy Grodzisko Dolne w podziale na poszczególne sołectwa możemy zwrócić uwagę na dość wysoki poziom występowania i użytkowania zbiorników bezodpływowych. Co z pewnością należy wskazać jako jedną z technicznych słabych stron występujących na terenie gminy.

Tabela 14 - Liczba zbiorników bezodpływowych w gospodarstwach domowych w poszczególnych sołectwach w Gminie Grodzisko Dolne

Lp.	Sołectwo	Liczba zbiorników bezodpływowych w gospodarstwach domowych
1.	Chodaczów	8
2.	Grodzisko	17
3.	Grodzisko Dolne	52
4.	Grodzisko Górne	35
5.	Grodzisko Nowe	13
6.	Grodzisko Podlesie	48
7.	Laszczyń	62
8.	Opaleniska	47
9.	Wólka Grodziska	6
10.	Zmysłówka	96
ŚREDNIA		38,40

Źródło: Urząd Gminy Grodzisko Dolne

Jedenasty wskaźnik delimitacyjny - określa liczbę zbiorników bezodpływowych w gospodarstwach domowych. Jest to z pewnością jeden ze wskaźników wpływających na ogólny poziom życia mieszkańców, w szczególności w zakresie rozwiązań technicznych. Niedobory infrastrukturalne odnotowujemy w sołectwach: Grodzisko Dolne, Grodzisko Podlesie, Laszczyń, Opaleniska, Zmysłówka.

3. DELIMITACJA OBSZARU ZDEGRADOWANEGO I OBSZARU REWITALIZACJI

Wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Grodzisko Dolne zostało przeprowadzone w oparciu o analizę wskaźnikową i analizę jakościową, opisaną w rozdziale drugim niniejszego dokumentu.

Poprzez diagnozę stanu obecnego określono, które sołectwa (wyznaczone jako jednostki referencyjne) notują najgorszą sytuację w obszarach: społecznym, gospodarczym, środowiskowym, przestrzenno-funkcjonalnym i technicznym. W każdym z powyższych obszarów wskazano przynajmniej jeden wskaźnik delimitacyjny, ze szczególnym uwzględnieniem obszaru społecznego. W tym przypadku, wskaźniki delimitacyjne zostały określone na poziomie obszarów szczegółowych. Analiza jakościowa dotyczyła interpretacji zagadnień określonych w ramach Strategii rozwiązywania problemów społecznych Gminy Grodzisko Dolne na lata 2021-2030 i formułowania na tej bazie wniosków diagnostycznych.

Należy również zaznaczyć, że przeprowadzona analiza, w przypadku poszczególnych rozdziałów miała zazwyczaj charakter dwu poziomowy. Przedstawione dane i statystyki na poziomie Gminy Grodzisko Dolne były zazwyczaj elementem diagnozy o charakterze ogólnym. Jednak w przypadku każdego z obszarów były one pomocne w określeniu stanu Gminy oraz określeniu bardziej szczegółowych wskaźników delimitacyjnych.

3.1. WSKAŹNIKI DELIMITACYJNE

Wskaźniki delimitacyjne to wybrane na etapie prac diagnostycznych wskaźniki statystyczne lub jakościowe pozwalające na wskazanie obszarów o szczególnym poziomie nasilenia problemów.

Ustawa o rewitalizacji określa elementy wpływające na kryzys w sferze społecznej. Jest on związany z koncentracją negatywnych zjawisk społecznych, szczególnie zaś bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji i kapitału społecznego oraz niskiej aktywności w życiu publicznym i kulturalnym (art. 9 ust. 1). Dlatego też, przeprowadzoną analizę oparto o dziesięć wskaźników obrazujących występowanie szczególnego natężenia wskazanych w ustawie problemów społecznych. Przedstawiona poniżej tabela określa zbiór wskaźników delimitacyjnych w podziale na poszczególne obszary wyodrębnione w diagnozie Gminy Grodzisko Dolne.

Tabela 15 - Zestawienie wskaźników delimitacyjnych

Numer	Nazwa wskaźnika	Obszar diagnozy	Problem społeczny
1.	Procentowy spadek liczby ludności w sołectwach Gminy Grodzisko Dolne	Obszar społeczny	Wyludnianie się gminy
2.	Procent osób w wieku poprodukcyjnym w sołectwach Gminy Grodzisko Dolne	Obszar społeczny	Starzejące się społeczeństwo
3.	Liczba osób korzystających z pomocy z powodu ubóstwa	Obszar społeczny	Ubóstwo
4.	Liczba osób korzystających z pomocy z powodu alkoholizmu	Obszar społeczny	Problemy społeczne
5.	Liczba osób korzystających z pomocy z powodu niepełnosprawności	Obszar społeczny	Osoby ze szczególnymi potrzebami
6.	Liczba osób bezrobotnych będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy - długotrwale bezrobotni	Obszar społeczny	Bezrobocie
7.	Przestępstwa na terenie Gminy Grodzisko Dolne w 2021 r.	Obszar społeczny	Przestępczość
8.	Frekwencja na zebraniach sołeckich podczas ostatniego wyboru sołtysa	Obszar społeczny	Niski poziom aktywności społecznej
9.	Liczba podmiotów wyrejestrowanych i z zawieszoną działalnością w Gminie Grodzisko Dolne	Obszar gospodarczy	Niewystarczająca aktywność gospodarcza
10.	Liczba budynków zawierających azbest w poszczególnych sołectwach w Grodzisko Dolne	Obszar środowiskowy	Występujące zagrożenia środowiskowe

11.	Poziom degradacji przestrzeni publicznej	Obszar przestrzenno-funkcjonalny	Niski poziom przestrzeni publicznej
12.	Liczba zbiorników bezodpływowych w gospodarstwach domowych	Obszar techniczny	Niedostateczny poziom jakości zasobów mieszkaniowych

Źródło: Opracowanie własne

W każdym z wyżej wymienionych wskaźników dokonano porównania stopnia natężenia zjawisk kryzysowych w poszczególnych sołectwach. W przypadku wskaźników statystycznych opartych o wartości liczbowe, określano średnią wartość dla Gminy Grodzisko Dolne, a następnie oznaczano sołectwa o wartości powyżej średniej, ze szczególnym uwzględnieniem sołectw najbardziej narażonych na dany problem. Wskaźniki jakościowe były natomiast oceniane zgodnie ze stanem faktycznym w znacznej mierze podkreśliły skuteczność wyboru obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji.

Zgodnie z ustawą o rewitalizacji: obszar zdegradowany określony jest jako teren cechujący się występowaniem negatywnych zjawisk sfery społecznej oraz przynajmniej jednego z negatywnych zjawisk określających pozostałe sfery. W przypadku sołectw znajdujących się na terenie Gminy Grodzisko Dolne dokonano analizy również pozostałych sfer. W dalszej części niniejszego opracowania przedstawiono zbiorowe zestawienie wszystkich zastosowanych w diagnozie wskaźników delimitacyjnych wraz z określeniem ich wartości prowadzącej do określenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji.

3.2. WYZNACZENIE OBSZARU ZDEGRADOWANEGO I OBSZARU REWITALIZACJI

Definicja ustawowa obszaru zdegradowanego wskazuje, że jest nim taki obszar, który znajduje się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, wysokiej liczby mieszkańców będących osobami ze szczególnymi potrzebami, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym oraz występuje na nim ponadto co najmniej jednego z negatywnych zjawisk: gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych oraz technicznych.

Natomiast obszar rewitalizacji jest wyznaczony w ramach obszaru zdegradowanego, należy jednak pamiętać, że obszar rewitalizacji to obszar gdzie widzimy szczególną koncentrację zjawisk negatywnych obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego. Nie może być większy niż 20% powierzchni gminy oraz zamieszkały przez więcej niż 30% liczby mieszkańców gminy. Obszar rewitalizacji może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic.

Tabela 16 - Wyznaczenie sołectw o szczególnym nasileniu problemów

Numer	Nazwa wskaźnika	Chodaków	Grodzisko	Grodzisko Dolne	Grodzisko Górne	Grodzisko Nowe	Grodzisko Podleśne	Laszczyny	Opaleniska	Wólka Grodziska	Zmysłówka	ŚREDNIA
1.	Procentowy spadek liczby ludności w sołectwach Gminy Grodzisko Dolne	2,71%	-3,39%	-1,58%	-2,51%	-5,04%	2,37%	3,57%	-5,80%	-6,30%	-6,62%	-2,57%
2.	Procent osób w wieku poprodukcyjnym w sołectwach Gminy Grodzisko Dolne	35,04%	23,56%	20,32%	19,55%	21,76%	22,32%	13,79%	25,77%	20,03%	22,16%	22,43%
3.	Liczba osób korzystających z pomocy z powodu ubóstwa	9,86%	5,51%	6,62%	5,42%	3,76%	11,01%	14,48%	12,31%	6,72%	8,69%	8,44%
4.	Liczba osób korzystających z pomocy z powodu alkoholizmu	16	3	16	5	8	5	0	7	0	11	7,1
5.	Liczba osób korzystających z pomocy z powodu niepełnosprawności	39	13	48	43	17	17	13	15	26	15	24,6
6.	Liczba osób bezrobotnych będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy - długotrwale bezrobotni	16	13	38	43	10	8	29	3	7	22	18,9
7.	Przestępstwa na terenie Gminy Grodzisko Dolne w 2021 r.	3	0	27	14	10	0	5	4	4	5	7,2
8.	Frekwencja na zebraniach sołectkich podczas ostatniego wyboru sołtysa	56,08	59,08	54,91	50,55	51,41	54,22	57,07	51,21	49,84	53,42	53,79
9.	Liczba podmiotów wyrejestrowanych i z zawieszoną działalnością w Gminie Grodzisko Dolne	23	0	86	81	27	8	12	12	19	21	28,9
10.	Liczba budynków zawierających azbest w poszczególnych sołectwach w Grodzisku Dolne	44	64	203	130	71	19	31	17	34	51	66,40
11.	Poziom degradacji przestrzeni publicznej	3	3	3	3	5	3	3	3	3	5	3,4
12.	Liczba zbiorników bezodpływowych w gospodarstwach domowych	8	17	52	35	13	48	62	47	6	96	38,4
Poziom nasilenia wskaźników negatywnych		4	2	7	6	6	2	3	5	3	6	4,4

Źródło: Opracowanie własne

W celu wyznaczenia powyższych obszarów na podstawie przeprowadzonej diagnozy wielokryterialnej dotyczącej stanu istniejącego dla Gminy Grodzisko Dolne i jej poszczególnych sołectwa, należy przedstawić zestawienie wszystkich wskaźników delimitacyjnych. Takie podejście pozwala na obiektywne określenie

stopnia zróżnicowania rozwoju społeczno-gospodarczego poszczególnych obszarów referencyjnych i wyszczególnienie obszarów znajdujących się w stanie kryzysu.

W efekcie przeprowadzonej diagnozy wyodrębniono sołectwa z największą liczbą wskaźników delimitacyjnych świadczących o nagromadzeniu obszarów problemowych. Średnia wartość wyniosła tutaj 4,4. Dlatego też, wszystkie sołectwa dla których odnotowano wynik wyższy, możemy zaliczyć do kategorii obszaru zdegradowanego. To właśnie w tych sołectwach nagromadzenie problemów społecznych, gospodarczych oraz przestrzennych jest największe. Należy wśród nich wymienić następujące sołectwa:

- Grodzisko Dolne
- Grodzisko Górne
- Grodzisko Nowe
- Opaleniska
- Zmysłówka

Wśród wyżej wymienionych sołectw, możemy wyznaczyć również sołectwa, w którym nagromadzenie problemów społecznych jest szczególnie widoczne. Szczególną koncentrację zjawisk negatywnych możemy zaobserwować w sołectwie, dla którego liczba wskaźników przekraczających wartość średnią jest najwyższa, czyli Grodzisko Dolne.

Zwracając jednak uwagę na obostrzenia związane z delimitacją obszaru rewitalizacji w zakresie maksymalnej jego powierzchni i liczby ludności, należy przedstawić również tabelę określającą dane w tym zakresie w podziale na poszczególne sołectwa znajdujące się na terenie Gminy Grodzisko Dolne.

Tabela 17 - Powierzchnia i liczba mieszkańców sołectw na terenie Gminy Grodzisko Dolne

	Liczba mieszkańców	% udział w liczbie mieszkańców w Gminie Grodzisko Dolne	Powierzchnia w ha	% udział w powierzchni Gminy Grodzisko Dolne
Chodaczów	568	7,09%	382	4,94%
Grodzisko	798	9,96%	170	2,21%
Grodzisko Dolne	1678	20,95%	2309	29,86%
Grodzisko Górne	1862	23,24%	1551	20,06%
Grodzisko Nowe	772	9,64%	380	4,92%
Grodzisko Podlesie	345	4,31%	250	3,23%
Laszczyny	435	5,43%	388	5,02%
Opaleniska	260	3,25%	162	2,09%
Wólka Grodziska	729	9,10%	629	8,13%
Zmysłówka	564	7,04%	1510	19,54%
RAZEM	8011	100,00%	7731	100,00%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Grodzisko Dolne.

Tym samym, obszar rewitalizacji w Gminie Grodzisko Dolne wyznaczono na terenie sołectwa Grodzisko Dolne o łącznej liczbie mieszkańców wynoszącej 1678 tj. 20,95% ludności gminy oraz powierzchni 2309 ha tj. 29,86% obszaru gminy. Jednak z uwagi na fakt, że obszar rewitalizacji może być wyznaczany w szczególności na terenach zamieszkałych, podjęto decyzję o wydzieleniu fragmentu sołectwa Grodzisko Dolne jako obszar rewitalizacji.

Jest on zamieszkiwany przez 1283 mieszkańców, tj. 16% ludności gminy, oraz zajmuje powierzchnię 682 ha, tj. 8,82% obszaru gminy. W przypadku terenów niezamieszkałych włączonych w skład obszaru rewitalizacji należy zaznaczyć, że działania możliwe do przeprowadzenia na tych terenach również przyczynią się do przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym.

Wyznaczony obszar rewitalizacji charakteryzuje się największym natężeniem niekorzystnych zjawisk społecznych. Po pierwsze jest to obszar na którym notuje się spadek liczby ludności. Jednocześnie rośnie liczba osób bezrobotnych będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy - długotrwale bezrobotni. Nakładają się tutaj na siebie dwa problemy społeczne: wyludnianie się gminy i bezrobocie. Może być to jedną z przyczyn niskiej atrakcyjności osiedleńczej obszaru i wysokiego natężenia problemu emigracji ludzi młodych i wykształconych. Taki stan rzeczy może prowadzić również do pogłębiania się zjawiska wykluczenia społecznego, występowania wielu różnych patologii społecznych oraz natężenia zjawiska „dziedziczenia biedy”.

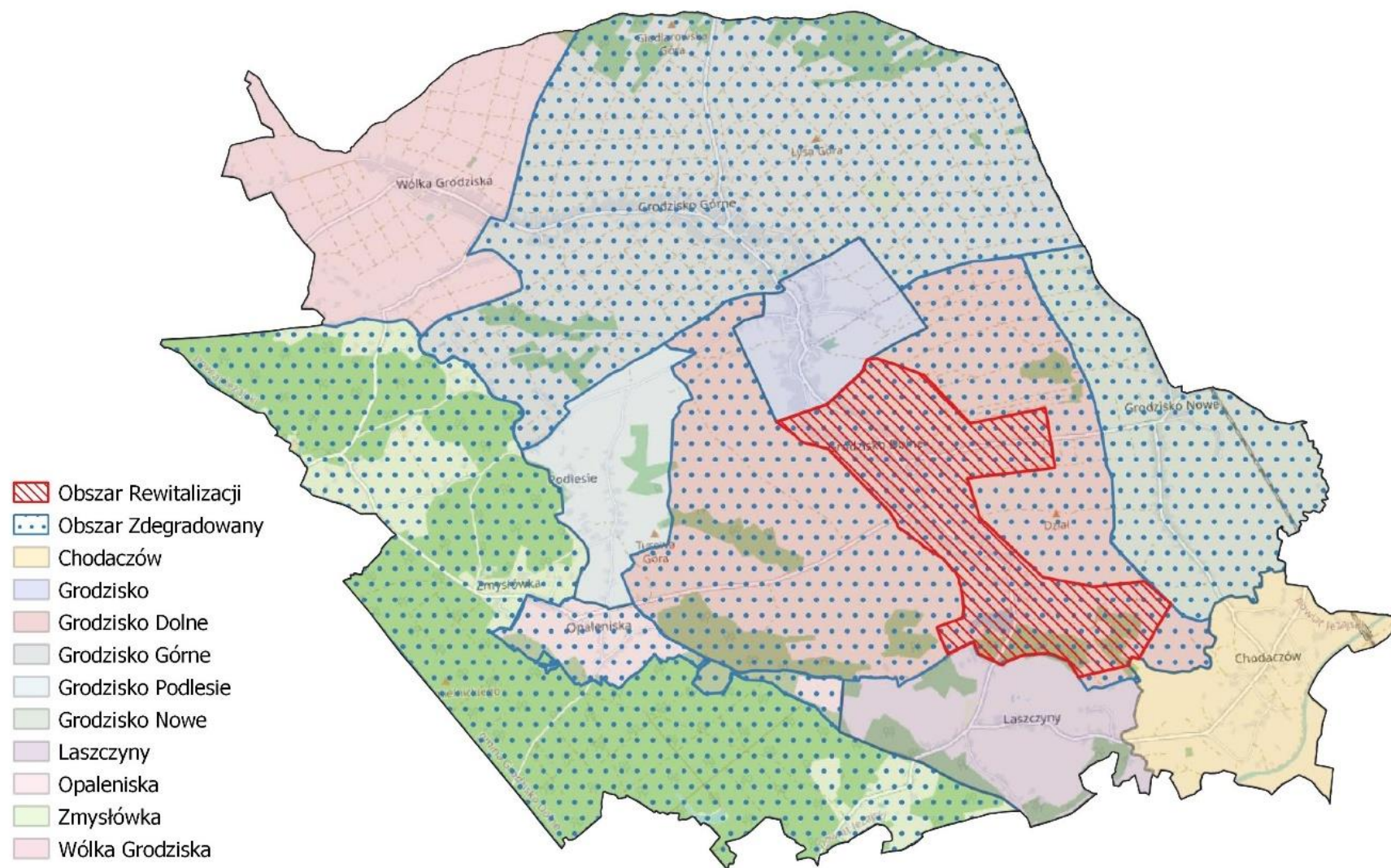
Działalność społeczna i pomocowa gminy może również identyfikować występujące na jej terytorium potrzeby. Szczególne nasilenie problemów związanych z niniejszym obszarem na terenie sołectwa Grodzisko Dolne występuje w kwestiach związanych z pomocą mieszkańców ze względu na alkoholizm oraz występowanie niepełnosprawności. Na tle pozostałych sołectw odnotowano tutaj wartości przekraczające średnią dla gminy.

Bardzo ważną kwestią jest również liczba przestępstw na terenie Gminy Grodzisko Dolne w 2021 r. która wskazuje natomiast na notowany w sołectwie problem w zakresie bezpieczeństwa mieszkańców.

W obszarze gospodarczym zidentyfikowano problem niewystarczającej aktywności gospodarczej. Liczba podmiotów wyrejestrowanych i z zawieszoną działalnością w Gminie Grodzisko Dolne świadczy o nasileniu wskazanych problemów w niniejszej sferze.

Obszar rewitalizacji boryka się także z szeregiem problemów w sferze przestrzenno-funkcjonalnej. Wpływa na to znaczący poziom degradacji przestrzeni publicznej. Problemy te wiążą się również z występującymi niedoborami z zakresu infrastruktury technicznej oraz występujących zagrożeń dla środowiska np. z powodu występowania dużej liczby budynków zawierających azbest oraz dużej liczby gospodarstw wykorzystujących zbiorniki bezodpływowe.

Mapa 5 - Obszar Zdegradowany i Obszar Rewitalizacji na terenie Gminy Grodzisko Dolne

Źródło: opracowanie własne

4. SPIS TABEL, WYKRESÓW, RYSUNKÓW I MAP

Tabela 1 - Procentowy spadek liczby ludności w sołectwach Gminy Grodzisko Dolne	14
Tabela 2 - Procent osób w wieku poprodukcyjnym w sołectwach Gminy Grodzisko Dolne.....	15
Tabela 3 - Liczba osób korzystających z pomocy z powodu ubóstwa	20
Tabela 4 - Liczba osób korzystających z pomocy z powodu alkoholizmu w Gminie Grodzisko Dolne	21
Tabela 5 - Liczba osób korzystających z pomocy z powodu niepełnosprawności w Gminie Grodzisko Dolne.....	22
Tabela 6 - Liczba osób korzystających z pomocy z powodu bezrobocia	27
Tabela 7 - Przestępstwa na terenie Gminy Grodzisko Dolne w 2021 r.	29
Tabela 8 - Liczba dzieci uczących się na terenie Gminy Grodzisko Dolne	30
Tabela 9 - Organizacje pozarządowe działające na terenie Gminy Grodzisko Dolne	32
Tabela 10 - Frekwencja na zebraniach sołeckich podczas ostatniego wyboru sołtysa	33
Tabela 11 - Liczba podmiotów wyrejestrowanych i z zawieszoną działalnością w Gminie Grodzisko Dolne.....	36
Tabela 12 - Liczba budynków zawierających azbest w poszczególnych sołectwach w Gminie Grodzisko Dolne.....	40
Tabela 13 - Występowanie zdegradowanych obszarów i budynków w przestrzeni publicznej na terenie Gminy Grodzisko Dolne	48
Tabela 14 - Liczba zbiorników bezodpływowych w gospodarstwach domowych w poszczególnych sołectwach w Gminie Grodzisko Dolne	52
Tabela 15 - Zestawienie wskaźników delimitacyjnych	53
Tabela 16 - Wyznaczenie sołectw o szczególnym nasileniu problemów	55
Tabela 17 - Powierzchnia i liczba mieszkańców sołectw na terenie Gminy Grodzisko Dolne.....	56
Wykres 1 - Liczba kobiet i mężczyzn na terenie Gminy Grodzisko Dolne w latach 2017-2021	9
Wykres 2 - Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w latach 2016-2020	10
Wykres 3 - Wskaźnik obciążenia demograficznego	11

Wykres 4 - Przyrost naturalny na 1000 ludności w gminie Grodzisko Dolne w latach 2017-2021	12
Wykres 5 - Saldo migracji w gminie Grodzisko Dolne w latach 2017-2021.....	13
Wykres 6 - Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej Gminie Grodzisko Dolne w latach 2016-2020.....	17
Wykres 7 - Liczba osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na terenie Gminy Grodzisko Dolne	18
Wykres 8 - Rodziny i dzieci na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny na terenie Gminy Grodzisko Dolne.....	19
Wykres 9 - Wydatki na świadczenia wychowawcze w Gminie Grodzisko Dolne	19
Wykres 10 - Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Gminie Grodzisko Dolne	23
Wykres 11 - Liczba bezrobotnych w latach 2016-2020 na terenie Gminy Grodzisko Dolne.....	24
Wykres 12 - Liczba bezrobotnych w grupach do 25 roku życia i powyżej 50 roku życia w Gminie Grodzisko Dolne	25
Wykres 13 - Liczba osób długotrwale bezrobotnych w Gminie Grodzisko Dolne.....	26
Wykres 13 - Zdarzenia wg rodzajów w latach 2018-2020 na terenie Gminy Grodzisko Dolne.....	28
Wykres 15 - Współczynnik skolaryzacji brutto w Gminie Grodzisko Dolne w latach 2016-2020	31
Wykres 16 - Struktura przedsiębiorstw w Gminie Grodzisko Dolne na podstawie liczby zatrudnionych pracowników	34
Wykres 17 - Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON według formy prawnej w Gminie Grodzisko Dolne	35
Wykres 17 - Liczba osób prowadzących działalność gospodarczą w Gminie Grodzisko Dolne w latach 2017-2021	36
Wykres 18 - Księgozbiór i wypożyczenia na zewnątrz w Gminie Grodzisko Dolne w latach 2017-2021	43
Wykres 19 - Zasoby mieszkaniowe na terenie Gminy Grodzisko Dolne w latach 2016-2020	49
Wykres 20 - Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na terenie Gminy Grodzisko Dolne w latach 2016-2020.....	50
Wykres 21 - Procent mieszkań wyposażonych w wodociąg i kanalizację na terenie Gminy Grodzisko Dolne w latach 2016-2020	51

Rysunek 1 - Etapy w procesie wyznaczania obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji	5
Mapa 1 - Mapa Gminy Grodzisko Dolne	7
Mapa 2 - Mapa Gminy Grodzisko Dolne w podziale na sołectwa	8
Mapa 3 - Szlak rowerowy po Gminie Grodzisko Dolne	44
Mapa 4 - Szlaki nordic walking po Gminie Grodzisko Dolne.....	45
Mapa 5 - Obszar Zdegradowany i Obszar Rewitalizacji na terenie Gminy Grodzisko Dolne.....	58